

Anbragte børns etablering og oplevelse af signifikante relationer

en diskussion af udviklings psykologiske perspektiver
henimod en forbedring af anbringelsespraksisen

Københavns Universitet, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet

Alina Cordt Khan

Vejleder Ivy Schousboe

Juni 2004

168 791 typeenheder svarende til 60 normalsider

Abstract - English

My thesis investigates how significant relations among fosterchildren are established.

The problem is investigated by critical questioning the developmental perspective as it is in practice as i see it today. This is a perspective that in many ways is deterministic and static by construction. This perspective is related to the specific developmental tasks and functions within the fosterfamily.

I will show how this perspective is inadequate with regard to show anything about how fosterchildren establishes significant relations.

I will show that in our quest towards more knowledge about how these significant relations are established, we will have to consider the practice of fostercare within another developmental perspective, a perspective which addresses more than just fulfilling some predefined developmental tasks, which i point out is best to be successful within a contextual developmental perspective.

I stress forward an enhanced concept of attachment as a framework for multidimensional relations containing many other aspects and qualities than secure base, and I lift out the child of the dyadic relation.

Then I more specifically address the potential of the fosterfamily regarding the establishing of significant relations of the child within a contextual developmental perspective.

Emphasizing the separation concerning the fosterrelation I address the continuity as an essential issue from the child's point of view.

In this connection I address the importance of seeing the fosterfamily as a space of negotiation, in which the perception of continuity and meaning within the child is continuously renegotiated through a narrative process.

Abstract - Dansk

I specialet undersøges hvordan anbragte børn etablerer signifikante relationer. Problemstillingen undersøges ved en kritisk stillingtagen til det udviklingsperspektiv som er gældende i praksis, dette er et udviklingsperspektiv der på mange måder er deterministisk og statisk. Det er et udviklingsperspektiv der relater sig til faste udviklingsopgaver og funktioner i plejefamilien.

Jeg viser at dette udviklingssynspunkt ikke er tilstrækkeligt til at kunne fortælle noget om hvordan anbragte børn etablerer signifikante relationer.

Jeg viser at vi i vores søgen efter at få viden om hvordan anbragte børn etablerer signifikante relationer er nødt til at anskue anbringelsespraksissen med udgangspunkt i et andet udviklingsperspektiv. Et udviklingsperspektiv der rummer andet og mere end at se på plejefamiliens funktion med udfyldelse af prædefinerede udviklingsopgaver, hvilket jeg peger på, bedst gøres gennem anvendelsen af det kontekstuelle udviklingsperspektiv.

Jeg argumenterer ligeledes for et udvidet tilknytningsbegreb som forståelsesramme for de flerdimensionale relationer der rummer mange andre kvaliteter end trygheds aspektet, og løfter barnets relationer ud af det dyadiske forhold.

Dernæst ser jeg mere specifikt på plejefamiliens potentiale og betydning for barnets dannelse af signifikante relationer inden for det kontekstuelle udviklingsperspektiv.

Med udgangspunkt i betydningen af at et barn bliver anbragt og adskilt påpeger jeg at kontinuiteten i et barns liv er essentielt.

Jeg påpeger i den forbindelse betydningen af at se plejefamilien som et forhandlingsrum, hvor barnets mening og kontinuitet genforhandles gennem en narrativ proces.

Indhold

Anbragte børns etablering og oplevelse af signifikante relationer.....	1
Abstract - English.....	2
Abstract - Dansk	3
Indhold	4
Indledning	7
Problemet	7
Relevans.....	9
Mål for opgaven	10
Problemformulering.....	11
Specialets opbygning.....	11
Specialets Første del – Udviklings Perspektivernes potentiale.....	13
Kapitel 1 Udviklingspsykologisk perspektiver.....	13
Udvalgte udviklings aspekter til diskussion.....	13
Præsentation af Freuds udviklings perspektiv	14
Freuds udviklingsmodel i forbindelsen med psykoanalysen	15
Ændret børnesyn i udviklingspsykologien.....	16
Paradigme skift i udviklings psykologien.....	18
Præsentation af det kontekstuelle udviklingsperspektiv.....	19
Forandring som potentiale i udviklingstænkningen	21
Begreberne Kontinuitet og diskontinuitet	23
Diskussion af årsagssammenhængs tænkningen	24
Kritisk stillingtagen til det nye udviklingsperspektiv	25
Kritik af Kompetencebarnet.....	26
Kritik af stadie tænkningen.....	30
Udviklingens dobbelte opgave	31
Barneperspektivet.....	33

Opsamling.....	33
Kapitel 2 Tilknyningsbegrebet.....	36
John Bowlbys tilknyningsbegreb.....	37
Trygheds dimensionen i tilknynningen.....	37
Selektiv tilknynning.....	38
Utryg tilknynning.....	39
Diskussion af Bowlbys tilknyningsbegreb.....	40
Barnet løftes ud af det dyadiske forhold.....	43
Andre aspekter af tilknyningsrelationen end tryghed.....	44
Judy Dunns udvidede tilknyningsbegreb.....	46
Kommunikationens betydning i relationsdannelse.....	47
Betydningen af individuelle forskelle.....	47
Opsamling.....	49
Specialets anden del - plejefamiliens potentiale.....	51
Kapitel 3 Betydningen af adskillelse.....	52
Bowlbys tab og adskillelser begreb.....	52
Diskussion af Bowlbys begreber adskillelse og tab.....	53
Udviklingsfremmende kontra destruktiv separation.....	56
Opsamling på adskillelser problematikken.....	57
Kapitel 4 Etablering af kontinuitet indenfor plejefamilien.....	58
Betydningen og etablering af kontinuitet.....	58
Et iboende paradoks i anbringelses praksissen.....	59
Behovskolens perspektiv.....	59
Relationsskolens perspektiv.....	60
To families perspektivet som model i Danmark.....	61
Stabilitet og Kontinuitet.....	61
Etablering af kontinuitet igennem livsfortællinger.....	63

Fortællingen som laboratorium	63
Plejeforældre som forhandlings partner	64
Betydningen af historiens retning.....	66
Anerkendende relation	67
Vertikale relationer- horisontale relationer	68
Betydningen af det gode forældreskab.	69
Betydningen af tidligere erfaring	70
Bowlbys arbejdsmodeller	71
Sterns paralleleforskydningsperspektiv.....	72
Opsamling og konklusion.....	76
Perspektivering	80
Literaturliste	82

Indledning

Vil du se mit pæne hjem –
vil du se en lykkelig familie...

(Anne Dorte Michelsen)

Sådan lyder Anne Dortes smukke sang fra midt halvfemserne, på en gang henførende men også med kraftige undertoner der hentyder til at så lykkelig er familielivet ikke altid. Det er familie, den familie der ikke er så lykkelig eller succesfuld der er udgangspunktet for mit specialeemne, mere specifikt handler det om hvordan det går de børn der bliver fjernet fra deres hjem og anbragt i plejefamilier, jeg ønsker at sætte fokus på hvordan disse børn etablerer og oplever signifikante relationer.

Grunden til at jeg har valgt specifikt at undersøge etableringen og oplevelsen af signifikante relationer, er at jeg ønsker at tydeliggøre at anbragte børn er i mange forskellige relationer og at disse mange forskellige relationer har forskellige betydninger for barnet.

Med udgangspunkt i nogle af de forhold, der gør sig gældende i et anbragt barns hverdag og liv ønsker jeg at undersøge hvordan signifikant relationsdannelse opleves og etableres. Jeg mener at vi er nødt til at gentænke grundlaget for plejefamiliens arbejdsopgaver og lade barnets relationsdannelse og de processer der er i gang, være et nyt grundlag for plejefamiliens arbejde.

Jeg er af den overbevisning, at hvis et plejeforløb skal fordrer god udvikling, er det vigtigt, at der hele tiden arbejdes på at støtte etableringen af betydningsfulde relationer. Kun ved at gøre dette kan vi støtte barnet i en god og varig udviklingsproces.

Problemet

Jeg mener, at en af årsagerne til, at anbringelsesområdet er så problematisk, som det er, er at udgangspunktet for at tale om et barns udvikling i forbindelse med en anbringelsessag sker på forkert udviklingspsykologisk grundlag.

Dette grundlag hænger sammen med den måde plejefamiliens traditionelle måde at arbejde på. Traditionelt har plejefamilien arbejdet med udgangspunkt i nogle på forhånd opstillede udviklings opgaver og funktion.

Disse formål handler om hvad det er en familie skal gøre for at opfylde nogle på forhånd opstillede udviklingsmål. Det, der bliver omdrejningspunktet i plejefamilieforholdet, er at forsøge at opfylde disse udviklingsmål. Det betyder at :

Plejefamiliens udviklingsopgaver kommer til at handler om omsorg, intimitet og stabilitet. Omdrejningspunktet for plejearbejdet bliver at opfylde nogle udviklingsmæssige endemål, der skal opfyldes på en bestemt måde inden for familiesfæren.

Endemålstænkningen og behovstænkning dominerer arbejdsfeltet og relations- og processtænkningen får ikke plads.

Der fokuseres på nuværende tidspunkt i anbringelsessager på produktet og ikke på en undersøgelse af de processer, der er i gang i eller uden for familien, eller på hvad disse eventuelt betyder for det anbragte barns relationsdannelse. Det synes jeg er problematisk!

Det grundlag som plejefamilien på nuværende tidspunkt arbejder ud fra skal ses i sammenhæng med, at det er selve familien der skal ses som den bærende interventions form. Det er de kvaliteter en familie kan tilbyde, der i sig selv danner rammerne for udviklingsarbejdet med barnet.

Familien menes at kunne give den nærhed, omsorg og intimitet, der er en forudsætning for at børn kan udvikle sig optimalt. Det at være tilknyttet en familie bliver en del af det behandlingsmæssige formål.

Kildedal (Kildedal 1998) siger, at det er familien som ide og derved som bærende og helende kraft, der er det væsentligste arbejdsinstrument for plejefamilier i forhold til barnet. De voksne skal være villige til at involvere sig følelsesmæssigt i barnet, og barnet bliver en ligeværdig part i familien, og en eventuel behandling bliver lig med det at være i familien. Det er det daglige familieliv, det sunde familie dynamiske samspil, der er den behandlingsmæssige faktor.

Den relationsdannelse, der traditionelt peges på som den vigtigste for et barn, er, qua den traditionelle udviklingstænkning, det dyadiske forhold - den primære relation mellem barnet og en anden voksne.

Dette forhold er også et vigtigt forhold, og et forhold der stadig er det toneangivende, når der tales om at et barn skal anbringes (Brønserud kap 3, 2001), men hvis vi skal udvide vores udviklingsbegreb og herunder undersøge hvilke andre relationsdannelser der er betydningsfulde, er vi nødt til at flytte os ud af det dyadiske forhold.

En af mine pointer er netop, at alle anbragte børn uanset alder udviklingsmæssigt bliver indtænkt i et dyadisk forhold, og derigennem er der måske andre betydningsfulde relationer som aldrig bliver undersøgt eller anerkendt som betydningsfulde.

Denne snævre fokusering på arbejdsopgavernes art og det dyadiske forhold, hæmmer muligheden for ny udviklingstænkningen i plejefamiliepraksissen. Dette har den konsekvens, at når plejefamilierne må opgive og de oplever, at udviklings opgaverne ikke kan løses, så er der ikke noget alternativ at sætte i stedet.

Disse plejefamilier kan nemt komme til at opleve at sidde tilbage med en følelse af ikke at være gode nok, eller endnu værre, at de tror, der er noget galt med barnet.

Relevans

Jeg mener at mit emne er overordentlig relevant, fordi de børn og de problemstillinger, der florerer i plejefamilierne, er så brogede og forskelligartede, at det fordrer et andet arbejdsmæssigt udgangspunkt for plejefamilierne end det nuværende.

Dette arbejdsgrundlag skal tage udgangspunkt i barnets individuelle forskelle og relationsdannelse. Ifølge Brønserud er det op mod halvdelen af alle anbragte børn, der har en tidlig følelsesmæssig skade, der menes at stamme fra forstyrrelse i det tidlige primære tilknytningsforhold, (Munster og Smith 1995) (Brønserud 2001 kap 3). Disse tal harmonerer ikke så godt med den omtalte funktion, plejefamilierne har som værende "den helende familie", og kildedals siger da også:

"Tidligt skadede børn hører ikke hjemme i en plejefamilie, da det tidligt skadede barn ikke har et følelsesberedskab, der kan fungere i samspil men de følelser, der er og skal være i en familie" (Kildedal 1998 s. 42)

Børn med massive deficit problemer bør ikke anbringes, men det bliver de. Dette er problematisk.

Hvis vi vil ændre grundlaget for plejefamiliernes arbejde må vi forholde os kritisk til det udviklingsperspektiv, der ligger indlejret i anbringelsespraksissen, og vi bør tage stilling til, om det overhovedet er et værdigt udviklingsperspektiv at arbejde ud fra og om det er til barnets bedste.

Vi må gøre os overvejelser om, hvordan vi kan finde frem til, hvad der er til barnets bedste, og hvordan det er muligt at opfylde dette.

Desuden må vi i den forbindelse forholde os til, hvor vi får vores viden om børns udvikling fra, og om på hvilken måde vi kan bruge denne viden i et komplekst arbejdsfelt.

Min pointe er, at forståelsen af barnets relationsprocesser skal fylde meget mere i interventionen, fordi der er en større variation i de børn der anbringes og hvem de etablerer betydningsfulde relationer med, barnets personlighed, hvor gammelt det er, og hvilket kontekster barnet har og har haft mm. - er alle forhold der skal medinddrages i forståelsen af barnets relationsprocesser

Der skal arbejdes på at få en forståelse af barnets relationsdannelse, der bygger på en integration af barnets fortid, nutid, og fremtid.

De signifikante relationer er kimen til en god udviklingsproces hos barnet.

Denne udvikling handler om, at barnet oplever meningsfyldte relationer med relevante personer.

Når det er muligt, er vi med plejefamilierne kommet et skridt nærmere en interventionsmodel, der handler om at gøre, hvad der er bedst for barnet - og derigennem opfylde en af forudsætningerne for anbringelse:

At der ønskes en forandring for barnet - en forandring, der handler om forbedring.

Jeg mener, at det er nødvendigt at vi anskuer plejefamilierne og deres arbejdsopgaver på denne måde. Ikke mindst fordi, der er en skærende kontrast mellem, hvor populær en interventions plejeanbringelse er, og hvor nedslående resultaterne af anbringelserne kan virke.

Der er et eller andet sted, hvor kæden hopper af, og min vurdering er, at undersøgelsen af hvad der er signifikante relationer for den anbragte, og hvordan børn etablerer disse, ikke prioriteres højt nok på noget niveau!

Mål for opgaven

Det jeg ønsker med specialet er at være med til, at få plejefamilierne til at anskue deres arbejdsopgaver mere processuelt og dynamisk. Det vil jeg gøre ved blandt andet at præsentere et andet udviklingsperspektiv som jeg synes er en bedre måde at anskue udvikling på.

Indstillingen til udviklingsarbejdet skal ændre sig, så det ikke længere skal handle om at gøre noget rigtigt eller forkert, men handler om at skabe muligheder for det barn man har i pleje, med udgangspunkt i den familie man er.

Jeg vil gerne argumentere for, at det er nødvendigheden af at tænke det anbragte barn ind i et udvidet udviklingsperspektiv, der placerer det anbragte barn kontekstuel i en

udviklingsproces, og som anerkender barnets flerdimensionale relationer - børns individuelle forskelle og forandrings potentiale.

Ud over det ønsker jeg at sætte fokus på hvordan en familie som familie kan hjælpe til i denne proces der handler om at etablerer signifikante relationer. Og på den måde alligevel underbygge plejefamilien som interventionsmulighed for udsatte børn og unge.

Problemformulering

Hvordan etablerer og oplever plejebørn signifikante relationer?

Specialets opbygning

Første del af specialet består af kapitel 1 og 2.

I kapitel 1 vil Jeg argumentere for, at et kontekstuel udviklings perspektiv er nødvendigt at anvende , hvis vi vil have brugbar viden omkring børn og deres relations udvikling. Min argumentation for denne udviklingsmodel vil finde sted gennem en almen diskussion af udviklingsbegrebet.

I kapitel 2 tager jeg stilling til, om det at være tilknyttet kan anses som værende en signifikant relation for det anbragte barn, forstået på den måde om begrebet er anvendeligt i forbindelse med anbragte børn og deres oplevelse og etablering af signifikante relationer. Jeg har taget det med, fordi det igennem sidste halvdel af sidste århundrede historisk har være anset som den mest betydningsfulde relationsdannelse for det lille barn.

I kapitlet vil jeg argumentere for et udvidet tilknytningsbegreb, der tager udgangspunkt i et kontekstuelle udviklingsperspektiv.

Anden del af specialet der består af kapitel 3 g 4 er en specifik undersøgelse af hvordan plejefamilien i kraft af det er en familie kan være med til at etablere signifikante relationer.

I kapitel 3 har jeg valgt at se hvilken betydning adskillelse har for det anbragte barns muligheder for at etablere signifikante relationer, herunder hvilken sammenhæng der er imellem adskillelsen og barnets oplevelse af kontinuitet .

Kontinuitet er for barnet betydningsfuld i forbindelse med etablering af signifikante relationer. Herunder kommer jeg ind på betydningen af en god anbringelse og sammenhængen mellem god anbringelse og barnets muligheder for at etablere signifikante relationer.

I kapitel 4 ser jeg specifikt på hvordan plejefamilien kan være med til at opretholde denne kontinuitetsfølelse hos barnet og hvilke forhold der er problematisk eller som spiller ind på dette.

Meningen med mit speciale er ikke at argumentere for at plejefamilien som intervention skal forsvinde, men at synliggøre at der er problemer med gængse praksis og så komme med bud på hvordan vi kan gentænke arbejdsgrundlaget for plejefamilien og se på hvad plejefamiliens potentiale så kan være i denne sammenhæng. Jeg ønsker at gentænke opgaverne i plejefamilien på baggrund af en stillingtagen til udviklingsperspektivet, hvert kapitel vil begynde med en præsentation af hvad kapitlets og der vil være en opsamling sidst i kapitlet, de brugte teoretikere vil blive præsenteret som de anvendes.

Til sidst i specialet vil jeg konkludere og komme med en perspektivering.

Specialets Første del – Udviklings Perspektivernes potentiale

Kapitel 1 Udviklingspsykologisk perspektiver

Udvalgte udviklings aspekter til diskussion.

Mange af de problematikker, der opstår i forbindelse med plejeforhold beror på, at det udviklingsperspektiv og børnesyn, der ligger til grund for plejeforholdet udspringer af et forældet og unuanceret syn på barnet og dets udviklingsmuligheder.

Det er et udviklingsperspektiv, der bygger på en tro på, at alle børn til alle tider skal gennemgå de samme udviklingsprocesser hvor udviklingsmålene er rettet mod at blive voksen. Det er en teoretisk tankegang, der har rødder i et universalistisk deterministisk og ikke mindst årsags forklarende udviklingssyn.

Det er et udviklingsperspektiv der bygger på et ønske om forudsigelighed, og målbarhed som det allestedsnærværende ønske om at drive rigtig videnskab.

Ønsket om målbarhed og ikke mindst forudsigelighed er et svært ønske at få opnået i den moderne verden og derfor også i udviklingspsykologi, hvis det da overhovedet har været muligt, som Rishøj Mothander siger (Leif Havneskøld og Pia Risholm Mothander 97 side 9.):

”Tidsånden er under forandring og det afspejler sig også i synet på menneskets udvikling, man kan sige at fundamentalisternes tid er forbi og perspektivernes tid ærinde, selvom man sporer en romantisk længsel efter en enhedsopfattelse som indrager alle aspekter og forklaringsniveauer”

I dette kapitel vil jeg diskutere og argumentere for, at det er nødvendigt at integrere et andet udviklingsperspektiv i plejeforholdet end det mere traditionelle udviklingsperspektiv. Jeg mener at vi nødt til at undersøge et anbragt barns relationsdannelser inden for et kontekstuel udviklingsperspektiv, hvis vi skal gøre os forhåbninger om at få reel brugbar viden, der handler om barnets signifikante relationsdannelse.

Jeg mener, vi har behov for et mere integrerende udviklingsperspektiv, der kan rumme komplekse og flerdimensionale problemstillinger, fordi de børn der anbringes har så forskelligartede problemer og befinder sig i så komplekse situationer med multirelationelle kontekster, så vores forståelse af disse processer, skal etableres inden for et udviklingsperspektiv, der kan rumme det, hvilket jeg mener at det kontekstuelle udviklingsperspektiv kan.

Det er vigtigt at forholde sig til hvilken udviklingsforståelse der anvendes når vi beskæftiger os med børn og deres udvikling, fordi det har konsekvenser for hvordan de interventionsmodeller, vi opstiller, ser ud.

Kun ved løbende at forholde os til vores teori og dens konsekvenser i praksis, kan vi forfine og justere vores udviklingsbegreb og derigennem vores praksis.

Jeg vil i første kapitel sandsynliggøre hvorfor jeg ikke mener at det traditionelle udviklingsperspektiv er tilstrækkeligt, herunder komme ind på hvad det traditionelle udviklingsperspektiv har betydet for udviklingstænkningen igennem de sidste 100 år. En del af min argumentation for et kontekstuel udviklings syn sker gennem en stillingtagen til indholdet af den traditionelle udviklingspsykologi.

Dernæst vil jeg diskutere forandrings begrebets placering og betydning i udviklingstænkningen og berører betydningen af at tænke kausalt og årsagsforklarende om udviklingsprocesser.

Til sidst i kapitlet vil jeg komme ind på en kritisk stillingtagen til nogle centrale begreber i det nye udviklings paradigme. Jeg har valgt at behandle de udviklingsbegreber, jeg anser for relevante for min problemstilling.

Præsentation af Freuds udviklings perspektiv

Freud og hans psykoanalytiske tilgang til udvikling har haft og har stadig stor indflydelse på vores måde at forstå børn og deres udvikling.

Hos Freud er barnets udviklingshistorie en del af en voksen fortælling om noget barnligt - en fortælling, der skal bruges i forbindelse med terapi.

I terapien forsøger den voksne at overkomme nogle patologiske tilstande. (Inger Bernth 1989).

Barnets udviklingsproces skal ses som en kilde til at forstå patologiske tilstande i voksenlivet.

Barnet og dets udvikling bliver ikke undersøgt i sig selv Det er først med blandt andet Bowlbys omfattende empiriske forskning i 1960'erne omkring børnehjemsbørns dårlige sociale udvikling, at der blev sat fokus på forskning af "det virkelige barn".

Det var Freuds udviklingsmodel, der blev den foretrukne model for børns udvikling op igennem det 20. århundrede, og som derfor langsomt blev synonym med sandheden omkring børn og deres udvikling. Hvilket kan ses blandt andet af at det er den model som lærerstuderende på de danske seminarer til stadighed undervises i.

Freuds udviklingsmodel i forbindelsen med psykoanalysen

Formålet med psykoanalysen er at forbedre den voksnes livskvalitet, og metoden er at Freud tolker kliniske iagttagelser for bedre at kunne forstå dem.

Tolkningerne rykkes tilbage i tiden og bliver betragtet som virkelige, kausalt virkende begivenheder i barnets forhistorie.

Den måde at bruge barnets udviklingsproces til at forklare voksnes dårligdomme på gik godt i spænd med tidens udviklings tænkning, hvor udvikling bliver anskuet som en lang udviklingslinje, gående fra det laveste og mest primitive og til det højeste.

Argumentet er, at for at afdække udviklingens love må man undersøge eksemplarer fra alle stadier - og da udviklingen følger den samme bane, kan man anvende erfaringsmateriale fra de forskellige stadier.

Udvikling skal altså ses som et kontinuerligt forløb, og denne opfattelse fandt sin baggrund i Hagels rekapitulations lov, hvor ontogenesen gentager fylogenesen. (Inger Bernth 1989).

Patologiske tilstande hos voksne var udtryk for fiksering af eller regression til tidligere udviklingstrin. Viden om barnets udviklingsforløb skulle altså bruges til at gå tilbage i tiden og finde årsagerne til de patologiske tilstande. (Inger Bernth 1989, s. 49).

Den fremherskende lære var således, at man ikke forstår et fænomen, hvis man ikke forstår dets historie. Denne måde at anskue nutiden på ved hjælp af fortiden er en forklaringsmodel, der bygger på en tanke om en årsagssammenhæng der helt op til vores tid har været svær at slippe.

Det, der er problematisk ved Freuds model er, at barnets udviklingsprocesser kun bliver anskuet som forklaringsmodel og årsag til den voksnes problemer!

Ved at se udviklingsforløbet på den måde bliver der fokuseret på årsagssammenhæng som forklaringsmodel, og forståelsen af udviklingsprocesserne kommer til at bestå af søgen efter denne årsagsforklaring.

Det som er problematisk ved at se udviklingsprocesser inden for denne ramme er at "det virkelige barn"s udviklingsforløb og -potentiale overhovedet ikke bliver undersøgt, derimod bliver barnets udviklingsforløb brugt i et andet ærinde.

Ændret børnesyn i udviklingspsykologien

Der har, som en konsekvens af den traditionelle udviklingstænkning huseret to slags psykologiske børn i kulisserne, nemlig “det abstrakte psykoanalytiske barn”, og “det konkret levende barn”.

- Og som fremstillet ovenfor mener jeg, at der har været for meget fokus på det abstrakte psykoanalytiske barn.

Daniel Stern har i nyere tid, inspireret af objektrelationsteoretikerne og Bowlby, forsøgt at integrere det klassiske udviklingsperspektiv med et mere tidssvarende.

Dette har han gjort ud fra sit empiriske arbejde hvor han har iagttaget to typer af børn, nemlig “det kliniske barn” og “det observerede barn”. Forskellen fra Freud er, at hos Stern er det kliniske barn også et rigtigt levende barn der observeres. Det er et barn med kliniske problemer, hvor der er gået koks i relationerne. Det observerede barn er det barn, der observeres og undersøges i spædbarnsforskningen.

Stern har på baggrund af sit empiriske arbejde forsøgt at give rum til begge børn. Hans forskning handler både om sund udvikling og om hvordan vi skal forstå de kliniske problemer. (Stern 2000).

Stern forsøger at skabe en dialog i udviklingspsykologien ved at sammenføje det empiriske barn og det kliniske spædbarn i et forsøg på at imødekomme de iboende modsigelser der er inden for feltet.

En af hans store bedrifter er, at anerkende barnet i sig selv, og ikke ser barnet og barndommen som en forklaringsramme for de voksnes problemer.

Sterns udgangspunkt er barnet og hvad barnet kan – som et kompetent spædbarn. Han ønsker viden om spædbarnets subjektive verden, men den viden skal stemme overens med den objektive viden.

Herved placerer Stern barnet som medlem af en menneskelig verden - med en fortid, en nutid og en fremtid (Inger Bernth 62-64 1998).

Stern kritiseres for mangel på tværkulturelhed og kontekstualitet i sit arbejde (Dion Sommer 1990, s. 158 og Cushman, 1991). Cushman hævder, at i og med at Stern ikke specifikt undersøger den sociale kontekst, som barnet er i, kan man foranlediges til at tro, at Stern mener, at hans teori er universelt anvendelig, men i virkeligheden er den kun anvendelige i den lokale kontekst, der arbejdes i.

Det som Cuchmann siger er, at når Stern bruger begreber som forudbestemt og medfødte evner hos barnet i relation til hans afstemningsbegreb får de en vildledende og uberettiget vægt (Stern 2000, s. 30). Dette er fordi afstemning ikke findes i samme form eller måske slet ikke i andre kulturer.

I forordet til sin nye bog "Barnets interpersonelle verdener" tager Stern til genmæle over for denne kritik.

Det Stern mener med forudbestemmelse er, at der i ethvert menneske findes en medfødt menneskelig evne til at opleve den kraftfulde temporale form i **en andens handling**.

Stern mener at hans forskning viser at der er grund til at antage en menneskelig kapacitet - en evne til at føle andre handlinger som en biologisk baseret mekanisme.

Det han siger er at denne biologiske kapacitet kan antage forskellige kulturelle betydninger, men det gør ikke kapaciteten mindre medfødt. (Stern 2000, s.30)

Det er i denne betydning at forudbestemt skal ses, og ikke som en forudbestemthed der handler om en ensartethed inden for alle kulturer..

Stern mener at barnets interpersonelle verdener primært handler om den proces, hvor igennem sociokulturelle sammenhænge iscenesættes på en sådan måde, at de former menneskers adfærd, indre verden, og relationer.

Barnets interpersonelle verdener drejer sig om den proces, hvor igennem, der sker en kulturel kontekstualisering af spædbarnet under dets udvikling (Stern 2000, s. 28).

Stern kombinerer her et biologisk udviklingsgrundlag med et kontekstuel.

Paradigme skift i udviklings psykologien

Allerede i 1960'erne begyndte man at stille spørgsmål ved den klassiske psykoanalyse og dens indvirkning på udviklingstænkning. Man fandt langsomt ud af at den ikke var gangbar, når det handlede om at skulle forholde sig til "virkelige børn"s udviklingsforløb. En af de store forandringer i barnets livsvilkår og som er værd at tage med i forbindelse med en diskussion af paradigmeskiftet i 1960'erne var blandt andet, at barnets udviklingsprocesser så at sige blev flyttet ud af det dyadiske forhold. simpelthen fordi mor skulle på arbejde. Det der er sket er, at børn rykkes ud af familiesfæren og over i institutionssfæren. Her er andre voksne, der har indflydelse på og mulighed for at påvirke børnenes udviklingsforløb.

Det dyadiske mor-barn forhold, som den bærende relation for optimal udvikling for barnet, som både Freud og Bowlby er fortalere for, bliver udfordret og spørgsmål om hvilke rammer udvikling skulle undersøges og forstås indenfor presser sig på.

Dion Sommer taler om, at der er sket et udviklingsmæssigt skift fra familie og modercentrisme til barnets udvidede verden. Der er kommet en øget forståelse for, at omgivelserne også påvirker udviklingsforløbet. Fokus er nu hvad en **multi personel verden** (Pianta 1992) (Sommer 1996) har af betydning for barnets udvikling.

Denne erkendelse af at der er mange forhold og mennesker der påvirker et barnets udvikling har bragt spørgsmålet frem om kulturens og samfundets betydning i udviklingspsykologien, derigennem åbnet op for andre måder at anskue barnet og dets udvikling på, blandt andet det kontekstuelle udviklingsperspektiv.

Præsentation af det kontekstuelle udviklingsperspektiv

Det kontekstuelle udviklingsperspektiv som er den ramme jeg mener, at vi bør se det anbragte barns relationsdannelse indenfor, er et perspektiv, der tager udgangspunkt i, at barnet er et kompetent barn, og hvis udviklingsprocesser skal undersøges i egne kontekster.

Børn er i dag, fra det øjeblik de bliver født, i stand til at være deltagende og rettede mod sine omgivelser som en medspiller i sin egen udviklingsproces.

"Det nyfødte barn er et aktivt individ, som fra livets begyndelse bruger sine medfødte udviklingskræfter til at opsøge oplevelser, som kan fremme dets egen udvikling. Straks efter fødslen søger barnet at udnytte sine genetisk betinget kompetence- til at overleve og til at erobre sin omverden!" (Havneskold 1997, s. 39).

Ivy Schousboe beskriver det kontekstuelle udviklingsperspektiv som en forståelsesramme der gør børns engagement i deres verden til den analytiske enhed børn skaber eller konstruerer deres mening og deres forholdemåder, i og med at de indgår i konkrete kontekster.(Schousboe 2000, s. 168)

Det som det kontekstuelle udviklings perspektiv siger er, at vi i vores søgen efter forståelse af relationsdannelserne skal indrage alle de sociale sammenhænge barnet er i. Det er ikke nok at forstå og undersøge udvikling ved at se på en enkelt sammenhæng, eksempelvis mor-barn forholdet.

Alle de sammenhænge barnet er i skal undersøges, det betyder blandt andet, at det kontekstuelle perspektiv bryder med den dyadiske tankegang og primærpersonens determinerende rolle som garant for barnets udvikling samt med den tankegang, at der kan forudsiges fremtidig udvikling lineært på baggrund af formodede statistiske egenskaber ved det ene eller andet system.(Schousboe 2000, s.167)

Ved det kontekstuelle udviklingsperspektiv betragtes både mennesket og omverdenen som åbne systemer i forandring, - der er tale om systemer der udvikler sig i kraft af hinanden.

Mennesket og omverden har mange foranderlige dimensioner. Der er ikke tale om en sammenkobling af adskilte dimensioner der en gang imellem kommer i berøring med hinanden. Udviklingen er kontekstbunden, ved det at menneske og kontekst gensidigt og kontinuerligt konstituerer hinanden.

Både børns kontekster og børn i deres kontekster bliver anskuet netop i deres bevægelighed og foranderlighed.

Ved at anskue udvikling på denne måde, bliver det klart, at det er umuligt at forudsige noget om fremtidige udviklinger. Og den forudsigelighed og lovmæssighed der før har præget udviklingstænkningen forkastes.

I stedet for at fokusere på hvordan ting skal være, og på hvordan dette udviklingsmål opnås er det forandringerne og det potentiale der ligger deri der i sig selv er i fokus (Schousboe 2000, s. 166)

Udviklingen belyser netop forandringen og variabilitet som almene karakteristika ved forholdet imellem mennesker og omverden og åbner derfor op til hvad Scousboe kalder et vidvinkelt perspektiv(Schousboe 2000, s. 167).

Det er noget af det samme som Pernille Hviid i sin artikel om børn og leg berører når hun spørger til hvor **udviklingen er?** - det hun spørger til er hvor undersøgelsen af udviklingsprocesser hos børn skal tage sin begyndelse. -

Vi har i den traditionelle udviklingspsykologi set barnet adskilt fra omverdenen. Problemet er, at dette syn har fået os til at lave en skarp opdeling mellem de to, hvor vi så har kigget på og undersøgt de to forhold adskilt fra hinanden, og det har konsekvenser for vores måde at se udvikling på.

Vi har simpelthen frataget os selv den mulighed at tænke på en anden måde, fordi vi har stillet nogle præmisser op der ikke efterlod andre muligheder.

Pernille Hviid mener, at udvikling finder sted i forholdet mellem barnet og dets omverden. Udvikling er ikke i barnet, ikke i verden, men i forholdet mellem de to systemer. Udvikling foregår i interdeponente systemer, hvilket betyder, at barn og omverden ikke kan forstås i deres tilblivelse adskilt fra hinanden.

Barnet og omgivelserne "skaber sig" igennem hinanden og i kraft af hinanden. Denne tankegang betyder, at det er de interdeponente systemer, der skal kikkedes på, når vi skal se på hvordan barnet etablerer relationer, og at ingen systemer må udelukkes. Alle relationerne skal underlægges en undersøgelse og tillægges en betydning. i første omgang en betydning lige meget hvor ubetydelige, de kan virke.(Pernille hviids 2002 s.2).

Ved at anskue udvikling kontekstuel mener jeg, at vi laver et bedre fundament for at forske i anbragte børn og deres etablering af relationer. Vi får på den måde nogle værktøjer, der kan åbne feltet op og forsøge at lave et helhedsbillede af barnet og dets

situation, ved at se på barnet og de forskellige kontekster det er i og gøre det i deres foranderlighed. - i stedet for at barnet bliver set på som en universalistisk ensartet størrelse adskilt fra konteksterne og deres betydning.

Dette udviklingsperspektiv rummer muligheden for at fokus i plejefamilierne skal ændres fra at opfylde mangler hos barnet, til de forskellige processer, der er på spil i de forskellige kontekster, som barnet er i - et syn der handler om at se mere aktivt på de implicerede parter.

Derved kan vi identificere de forskellige relationer og forstå deres betydninger. Det er det, som Judy Dunn taler om, når hun anerkender at børns relationer er flerdimensionale, og at de er nødvendige at undersøge hver for sig. (Dunn 1989) På den måde bliver grundlaget for plejefamilierne ændret.

Dette udviklings perspektiv åbner op for at få skabt en bedre og bredere forståelse af, hvad der er betydningsfulde relationer og hvordan de etableres i forholdet.

På den måde kan plejeforholdet på baggrund af denne bedre forståelse arbejde hen imod en etablering og integrering af disse relationer i familien.

I stedet for at plejeforholdet kommer til at handle om at have nogle udviklingsopgaver der skal løses.

der bliver de ved tale om at barnet er i en udviklingsproces en udviklingsproces der er god for netop dette barn og som rummer alle aspekter af relationer både de gode og de mindre gode. i stedet for at det handler om at etablere god udvikling. etableret af nogle ydre udviklingsmål.

Jeg mener, at det er nødvendigt at anskue arbejdet således, fordi de børn, der bliver anbragt, er så forskellige, at der ikke er nogen facitliste over, hvilke relationer der er betydningsfulde, og hvad der ligger i denne betydning. Så i stedet for at have nogle på forhånd opstillede udviklingsmål.

For barnet etableres målene hen ad vejen med udgangspunkt i barnets individuelle forskelligheder. og det samspil der er i familien og med en viden om at disse sammenhænge kan forandre sig.

Forandring som potentiale i udviklingstænkningen

Et vigtigt aspekt omkring børn og deres udvikling er hvordan vi forholder os til den forandring der ligger implicit i udviklingsbegrebet. Udvikling er alt andet lige ensbetydende

med en forandringsproces der peger et eller andet sted hen. Der er et forandrings potentialet forbundet med barns udvikling.

Når et barn bliver anbragt er der helt konkret tale om en handling, der fører til forandring. Denne forandring for barnet er bare en i rækken af mange forandringer, der kommer i forbindelse med anbringelsen.

Undersøgelse af både de forandringsprocesser der finder sted i forbindelse med en anbringelse og de forandringsprocesser der finder sted i forbindelse med barnets udvikling er områder der i er forbundet med hinanden.

I den tidlige udviklingspsykologi er forandring et begreb, der bliver brugt til at beskrive udvikling. Udvikling er i den forbindelse noget der sker i hop fra et udviklingsstadium til et nyt og forandring er altid rettet mod et endemål. Udviklingen er produktorienteret og ikke en procesorienteret.

Argumentet er at på et eller andet tidspunkt topper udviklingen, og der begynder at ske det modsatte af udvikling. Mennesket begynder at miste sine evner og sin kunnen, og der er derfor ikke længere brug for forandring som begreb i udviklingstænkningen.

Aldringsprocessen sætter ind og en form for menneskelig afvikling sætter ind. Udvikling bliver ikke set som en livslangproces, men noget der stopper på et tidspunkt.

Begreberne Kontinuitet og diskontinuitet

Michael Rutter er repræsentant for et udviklingsperspektiv, der handler om at se udvikling som en livslang proces hvor forandringer er et nøgleord, han mener at Udviklingsmæssige begreber forlænges ud over barndommen og ind i voksenlivet (Rutter 1993, s.17).

Der findes i et menneskes udviklingsproces ingen opdelinger i livsfaser, og derfor heller ingen opdeling mellem barndom og voksenlivet. Udviklingsprocesser og dermed forandringsprocesser, som Rutter ser dem foregår fra vugge til grav.

Denne udvikling er en livslang opgave og Rutter mener, at udvikling er sammenfaldene med vigtige livsperioder. Det være sig biologiske eller sociale begivenheder. Disse begivenheder repræsenterer en forandring og er et brud på kontinuiteten i ens liv. Livet bliver derved for en stund diskontinuert.

For Rutter sker udvikling i og med disse kontinuitets- og diskontinuitets processer. Det er når der opstår diskontinuitet i det kontinuerte livsforløb, at udvikling sker (Rutter, 1993)

Når et barn står i en anbringelses situation er der sket et brud barnets kontinuitetsfølelse, og barnet står i en potentiel udviklings position. Det handler om at forandre sig og om at genfinde kontinuiteten.(Rutter 1993 s. 10)

Anbringelsen er et udviklingspotentielt rum. Det som kan være hagen og det som er svært er at det er et skrøbeligt og problemfyldt udviklingsrum. Med sårbare børn og stor grad af usikkerheden både hos barnet og familien.

Det er derfor et højrisikofyldt udviklingsrum der skal have vores ekstra opmærksomhed, men ikke desto mindre et udviklingsrum.

Rutter tilbyder med sin udviklingsmodel en forklaringsmodel der handler om at en person igennem et helt liv både kan være den samme og udvikle sig gennem forandringer, hvilket også er det som Valsiner taler om når han taler om at der opstår udvikling og forandring, - nye mønstre på baggrund af tidligere tilstande. (Valsiner 1997)

Pointen er, at det ikke er det samme der opstår - **der er ikke tale om at mønstre gentager sig på baggrund af et lignende mønstre**, men at der skabes nye mønstre på baggrund af tidligere erfaringer. På den måde har man stadig sine tidligere erfaringer med sig og sine nye mønstre, og man er derved både sig selv og har forandret sig.

Fremtiden er ikke determineret af tidligere erfaringer men de tidligere erfaringer er med til at skabe forandringer.

Plejefamilien skal forstå denne dobbelthed der ligger implicit i udviklings processen, og en del af arbejdet er da også at hjælpe barnet til at udvikle sig gennem forandringsprocesserne, men samtidig skal barnet også kunne genkende sig selv. Barnet skal i sin udviklings proces integrere et selv billede der indeholder sin fortid, nutid og fremtid. Hvilket sker i en proces der er foranderlig og dynamisk..

Jeg mener at dette er meget centralt, fordi det er hele essensen af hvad og hvor udvikings tankerne skal placere sig i forhold til anbringelsepraksis, - og det fortæller os noget om hvad udviklingsarbejdet retter sig imod.

Diskussion af årsagssammenhængs tænkningen

Fordi vægten i den traditionelle udviklingspsykologi har været lagt på forståelsen af det kontinuerlige i et udviklingsforløb og på at finde årsagssammenhæng, så har betydningen af barnets tidlige erfaringer spillet en stor rolle i forståelse af hvordan barnets videre liv ville forme sig.

Hvordan et barn er blevet behandlet i sin barndom er blevet anskuet som retningsgivende for hvordan fremtiden ser ud for barnet.

Argumentet bag er, at når et barn har lært at gøre noget på en bestemt måde dannes kognitive mønstre, et skema som bliver en skabelon for fremtidige handlemåder.

Der er en direkte sammenhæng og årsag til hvorfor en voksen handler som hun gør.

Denne tankegang er baseret på en deterministisk tankegang (Bowlby 1994, Shaffer 1993).

Ved at anskue et barns udviklingsprocesser i et kontekstuel udviklingsperspektiv flytter vi os væk fra en tankegang som denne.

Det er ikke det samme som at sige at fortiden ikke har en betydning for udviklingsprocessen, men det handler om hvordan vi forholder os til den og hvordan der gøres brug af den. Spørgsmålet er om den bruges som noget deterministisk og vi derigennem kan forudsige hvad de sker i et barns udvikling eller om der vælges at se på fortiden som noget dynamisk og foranderligt.

Fortiden har en betydning for barnets udviklingsforløb, men det skal måske anvendes og bruges på en anden måde, end kun det at være retningsgivende for barnet videre liv.

Fortiden skal bruges hen imod et integreret selv billede der handler om mening i fortid, nutid og fremtid.

Der er hele intet der tyder på, at der er sammenhæng imellem hvad et barn har af erfaringer og hvad der sker i dets udviklingsforløb – generelt kan vi ikke forudbestemme eller finde direkte årsagssammenhæng. Det eneste, vi kan sige, er, at der er større risiko for, at dette barn kan udvikle sig på en bestemt måde, men der er mange andre forhold der kan ændre dette (Rutter 1993, s. 21).

De tidligere erfaringer har en betydning, men dette skal ikke være styrende for vores forståelse af udvikling. Rutter vil hellere tale om at det handler om, at det er kombinationen af faktorer, der øger risikoen for at et eller andet udfald sker.

Ved Rutters tankegang er der respekt for de individuelle forskelle hos barnet og en anerkendelse af, at et menneske som udgangspunkt er ressourcestærk og kan forandre sig.

Der er dog ingen tvivl om, at hvert menneske har en individuel tærskelværdi for stress og konflikthåndtering, som Shaffer så smukt skriver det (Side 270):

”Der er grænser for et barns tilpasningsevne og disse grænser må respekteres, tilpasningsevnen forbliver imidlertid en kendsgerning”.

Kritisk stillingtagen til det nye udviklingsperspektiv

Når nu Enhedsopfattelsernes tid er forbi inden for udviklingspsykologien; betyder det så, at vi skal skrotte alt det vi ved og har lært igennem de sidste 100 år omkring børn ? – Nej, det gør det ikke Nødvendigvis.

Daniel Sterns mangeårige arbejde og forskning er blandt andet et godt eksempel på at nye og gamle teorier kan bruges og integreres og får nyt liv i andre sammenhænge.

Det som er positivt ved det nye udviklingsperspektiv er, at vi har muligheden for at tænke udviklingsperspektiver ud fra en anden position end den, der handler om enten-eller udvikling. Problemet med at tænke enten-eller er, at man bruger krudt på at slå hinanden oven i hovedet, i forsøget på at overbevise modparten om at man har ret.

Derved forsvinder det virkelige fokus der handler om at generere reel viden om børns udviklingsprocesser. Blot fordi vi har muligheden for at tænke udvikling på en anden måde er det ikke i sig selv ensbetydende med at den er den rigtige.

En af farerne ved at introducere nye begreber og teori er, at i iveren efter at få sine teorier implementeret i verden kommer man til at virke lige så determinerende og statisk, som det man forsøgte at fjerne sig fra.

Med udgangspunkt i Dion Sommers udviklingsforståelse som er repræsenteret i hans bog barndomspsykologien vil jeg gerne problematisere nogle af begreberne der er i den nye udviklingstænkning. Jeg vil behandle kompetencebegrebet og begreberne omkring tidslighed og stadie tænkning.

Kritik af Kompetencebarnet

At et begreb som kompetencebarnet opstår er som udgangspunkt godt, fordi barnet en gang for alle fik vasket betegnelse passiv af sig. Barnet blev en aktiv aktør i sin verden. Megen forskning deriblandt Sterns pegede mod et særdeles aktivt og relationelt barn. Herhjemme har Jesper Juhl med bogen "Det Kompetente Barn" også ønsket, at vi skulle få øje på for hvor kompetente vores børn egentlig er. Det har han gjort ved at beskrive den samarbejdsvillighed og imødekommenhed, der er fra børn.

Jesper Juhl ser det kompetente barn som et barn, der uden forbehold altid samarbejder og altid har et potentiale for at udvikle sig. (Jesper Juhl 1995).

Kritikken af begrebet har gået på, at det er svært at lave en entydig definition. Det er op igennem 1990'erne nærmest blevet et pædagogisk popord, der skulle minde os om hvor fantastiske børn er. Et begreb med et diffust indhold.

Problemet er, at det er blevet forstået alt for entydigt, specielt inden for de pædagogiske kredse.

Det, som kritikken af begrebet går ud på er, at der har været sat lighedstegn mellem at være kompetent og at få en god udvikling. Kompetencebegrebet kommer derved kun til at handle om de gode og sunde børns udvikling, hvilket får børn med problemer til at flagre i et forældet teorirum.

Dermed øges risiko for, at de ikke kan blive anskuet i og med deres specielle kompetencer, men henvises til at blive undersøgt og forstået med udgangspunkt i nogle forældede teorier om kliniske børn.

Et andet problem med kompetencebegrebet er at, det kan komme til at virke som om at børnene af sig selv kan administrere deres kompetencer i kraft af den generelle kompetence.

Den udviklings mæssige opgave er blevet lagt ud til barnet alene, fordi det er kompetent. Nødvendigheden af at undersøge kompetence udvikling inden for den gensidige proces bliver glemt, og den gensidige relation og proces er fundamentet for at et barns kompetence overhovedet kan udvikle sig.

Ved at handle sådan efterlader vi barnet med alle sine potentialer, eller undersøger barnet i sig selv med sine potentialer men får ikke kikket på den gensidige proces der er nødvendig for at kompetencerne udvikler sig.

Dion Sommer, der har taget begrebet til sig, ser det kompetente barn som udtryk for et børnesyn, der ifølge Sommer er afløser for det børnesyn, hvor barnet bliver set på som et skrøbeligt novice-barn.

Sommer taler om et før og et nu barn, mens der før i den ældre udviklingspsykologi var tale om, at børn var skrøbelige og sårbare, er der nu tale om at de er kompetente. (Sommer 1989)

Når Sommer bruger begrebet det kompetente barn, virker det som om at det kompetente barn er en del af den gode paradigmeskifte-pakke som Dion Sommer har beskrevet i sin bog (1996, s. 160).

Når Dions Sommers opdeling børn i kategorier af kompetente og novice børn, gør han altså det samme som det han egentlig ville undgå. hvilket ikke bringer ham sandheden selv om hans intentioner er gode nok.

Han påpeger, at hvis der tales om kompetente børn, må der også kunne tales om inkompetente børn., og hvis dette er tilfældet kan begrebet på denne måde udvikle sig til at handle om at skille fårene fra bukkene så det bliver et spørgsmål om, **hvem der har en god udvikling og hvem der ikke har.**

På denne måde bliver det såkaldte nye børnesyn som Dion Sommer ser det - lige så determinerende, som det den prøver at lægge afstand til og begrebet lægger op til kategorisering af børn - og derved signalerer endemålstænkning. (Schousboe 2000 s 160-161)

Problemet, som Scousboe ser det, er at kompetencebegrebet får en klang af, at det altid er gode egenskaber der udvikles og at udviklingsforløbet kommer til at gå glat og positivt. Problemet er at nuancen og bredden i udviklingstænkningen forsvinder - og ikke mindst en stillingtagen til hvordan de kliniske problemstillinger, der også er imellem børn skal tackles. Det er relevant at tale om denne udhulning af begrebet når vi taler om anbragte børn, fordi anbragte børn som oftest er problembørn med mange komplekse forhold og problemstillinger med sig.

Disse børn bliver ikke umiddelbart betragtet som kompetente, og de risikerer ikke at blive undersøgt med udgangspunkt i deres kompetencer.

Dette betyder at kompetencebegrebet i dets forsøg på at være et udviklingsbegreb der kunne rumme alle børn kan komme til at være et begreb der kun henviser til dem med en sund og god udvikling.

Ivy Scousboe har forsøgt at gøre begrebet mere komplekst og udvidet det ved at tale om kompetence også når der ikke er tale om god udvikling alene. Hun taler nemlig om at der er mulige dårlige konsekvenser af at være et kompetent barn, og at man godt kan være kompetent og sårbar på samme tid. (Scousboe 2002 s.161)

Dette gør hun ved at sige at det også kan være en belastning for et barn **med kompetence**. Specielt hvis det bliver opdraget i et dårligt miljø, hvor det eksempelvis får en forkert eller dårlig afstemning med sin mor, fordi moderen ikke er klar til at møde barnet på dets kompetente platform.

Som Stern siger, fungerer affektiv afstemning som en skabelon, der skaber intrapsyriske oplevelser i barnet på godt og ondt (Stern2000).

Barnets kompetence er her med til at udvikle en udsathed og skrøbelighed overfor hvordan omgivelserne reagerer. Barnet er kompetent og sårbart.

Der er fornuftig nok fokus på den gensidige relation ved kompetencebarnet, som også er kernen i det kontekstuelle udviklingsperspektiv, men vi skal passe på at der ikke kommer for meget fokus på, hvad barnet kan, i stedet for at se kompetenceudvikling i det gensidige foranderlige samspil.

En anden mulig fejlslutning ved begrebet er, at kompetencebarnet tolkes som om, at barnet er jævnbyrdig i relationen, hvilket det ikke er. Barnet er stadig den lille, den der ved mindst, og den som skal lære.

Pointen er at forstå, at udviklingen af barnets kompetencer skal foregå i en gensidig proces, hvor det er den voksne der definerer rammerne; specielt inden for anbringelses praksis er dette vigtigt.

Scousboe taler i forbindelse med børns og deres kompetencer om barnets udvikling af "A Theory of Mind"; altså udvikling af et mentalt sind, for de anbragte børn handler det om, at disse dårligt stillede børn bruger deres kompetente væsen til at udvikle, hvad hun kalder "Theory of nasty Mind", som er et begreb lånt fra Happe og Frith, 1996 (Scousboe 200, s.162).

Pointen er, at børnene kan udvikle en teori om, at alle omkring dem har en nasty mind, og at de er ligeglade med dem eller direkte fjendtlige overfor dem. De tror ikke på, at nogen vil dem noget godt.

Disse forestillinger om at andre menneskers psyke kan udvikles, fordi de bruger deres sociale kompetencer og responsivitet, så de matcher deres relevante livsomstændigheder.

Denne tilstand hos barnet betyder også, at der udvikles en sårbarhed og træghed i at kunne forandre sig, fordi barnet ikke kan forestille sig, at andre vil hjælpe det i denne proces. Dette forhold er ikke uden betydning i forhold til anbringelsespraksissen.

Det at være kompetent er altså ikke lig med at være dygtig og gøre alting godt. Men kan faktisk resultere i tilbagetrækning og en dårligere evne til at kunne forandre sig.

Kompetencer handler om, at der er potentiale, og det handler om at forstå udviklingen af dette potentiale, - også når udviklingen ikke kun handler om det gode.

Når denne forståelse er etableret inden for anbringelsespraksissen er der etableret et godt udgangspunkt for at arbejde med børn og deres udvikling.

Kritik af stadie tænkningen

Et andet kritikpunkt af den traditionelle udviklingspsykologi er, at udvikling har være tænkt som forskellige stadier, der skulle gennemleves for at nå et endemål.

Det er stadierne i den rigtige rækkefølge og målet, der er vigtigt.

Nyere tænkning fokuser mere på processerne, hvilket gør at målet ikke nødvendigvis er et endemål. Det kan være et mål blandt mange.

Traditionel udviklingstænkning har altid haft et endemål, der har haft retning, hvilket også afspejler sig i det menneskesyn, der florerede på Freud tid.

Som en konsekvens af stadietænkning, blev der skabt en form for vurderingsgrundlag et målbart sammenlignings grundlag for børns udvikling - så det er blevet muligt at tale om at nogle børn var rigtig udviklet og nogle børn var forkert udviklet.

En udviklingstanke som denne fordrer ikke en integrerende forskning om børn og deres udvikling men kommer frem til, at der er nogle der ikke dur, og andre der gør.

Der foregår en kategorisering som ikke fortæller noget om det enkelte barns udvikling eller potentiale men som bare er et sammenligningsgrundlag.

Ivy Schousboe mener ikke, at det at tænke udvikling som stadier, og endemålstænkningen er godt. Men det er ikke det samme som at sige at rettigheden for udvikling skal forkastes.

Ivy mener, at der periodiseres i livet og at denne periodisering på sin vis er universel.

(Schousboe 2000, s.155-.157)

Der periodiseres også i andre kulturer, måske ikke ud fra den samme tidsperioder som os, men alligevel eksisterer der perioder, der afgrænser en særligt slags periode af et menneskes liv. Perioder som er udviklingsmæssigt vigtige for os.

Rutter er også inde på det når han taler om at der er særlige livsbegivenheder som der sker i ethvert menneskes liv. livsbegivenheder hvor udvikling foregår.

Scousboe kalder dette tidsligheden som en indikator for kulturlighed. Med accept i det, som Ivy kalder universel tidslighed, kan vi gå ud og undersøge mennesker i deres kulturligheder, (Schousboe 2000 s159)..

På den måde bliver fokus ikke kun kontekster her og nu men bredt ud til at gælde et samfundsniveau og kulturniveau, og konteksterne bliver forankret i tiden, og vi undgår det, som hun kalder en dekontekstualisering af konteksterne.

Schousboe ser barnet som kompetent og placeret inden for en kultur med mange kontekster. Det kontekstuelle anskuer flere muligheder for det kompetente barn.

Det at barnet ikke er den samme i forskellige relationer, og på den måde anskuer mange relationer giver grundlag for at forske i mange relationer og betydningen af disse .

Det er vigtigt at have et udviklings perspektiv, der kan være integrerende i stedet for opsplittende. Thi det opsplittende synspunkt gør, at ens forskning bliver virkelighedsfjern, og at man stiller spørgsmål ved om den viden, **man opnår reelt kan gøre noget og fortælle noget om det pågældende barn.**

I forbindelse med anbringelser betyder tidsligheden noget: Der er et samfunds aspekt der handler at det er samfundet/kulturen, der definerer hvornår et barn er et barn og kan få hjælp og komme i en plejefamilie.

Plejefamilien er ligeledes en samfundsmæssigt skabt konstruktion, der er afgrænset af, at et barn kun er i, - og har brug for en familie som base i et antal år.

Samtidig er en plejefamilies opgaver rettet mod at gøre barnet til en lovlydig samfundsborger, der kan indordne sig under de gængse normer og regler.

Dette betyder at barnet skal handle på en bestemt måde og inden for nogle rammer i forhold til alder. Eksempelvis må en ung stemme til valg når han/hun er 18 år.

Det tidlige aspekt i udviklingstænkning forsvinder ikke, men skal gentænkes i forhold til dets anvendelse i den mere traditionelle udviklingstænkning.

Hvis udviklingspsykologiske begreber, også de ældre, tænkes ind i kulturligheden og tidsligheden i det moderne er der mulighed for, at de er anvendelige men blot med en anden forståelse, så de kommer til at fremstå med en ny og integreret mening.

På den måde kan vi optimere vores viden om udviklingspotentialerne.

Udviklingens dobbelte opgave

Jeg mener at det er relevant at tale om udviklingsopgaver i forhold til min problemstilling, fordi vi er nødt til at anskue udviklingsopgaverne anderledes end inden for den traditionelle udviklingstænkning.

Problemet er ikke, hvad opgaverne er, men hvordan man har anskuet placeringen af dem. Dette hænger lidt sammen med stadietænkningen - spørgsmålet er ikke hvad det er der skal udvikles hos barnet, men hvornår og i hvilken rækkefølge det skal gøres.

Dette spørgsmål har stor relevans i forhold til de opgaver der kan være forbundet med et anbragt barn.

Dion Sommer peger på en specifik dobbelthedsrelation til udviklingstænkningens mål (Sommer 1996).

Opgaverne i udviklingen er at skabe et ensartet socialt tilhørsforhold der relaterer sig til personer i **institutionerne, og til grupper**, og på den anden side kravet om selvstændighed og uafhængighed.

Forholdene socialt tilhør og individualitet skal begge udvikles, og begge lyder som hinandens modsætninger.

Den traditionelle udviklingspsykologi har klaret dette i kraft af deres menneskesyn, der handler om, at mennesket skal udvikle sig til et helt selvstændigt individ, ved at sige at forbundetheden kommer først ved den tidlige tilknytning til primærpersonen og selvstændigheden bagefter.

Udviklingen bliver anskuet som et lineært forløb, og i den traditionelle udviklingspsykologi skal det ene udvikles først og så det andet.

I anerkendelsen af udviklingsopgaverne forbundethed og selvstændighed som en ongoing proces bliver udviklingspotentialet anskuet bredere og i et foranderligt perspektiv.

Nyere forskning anerkender fænomenerne forbundethed og selvstændighed **som to vigtige sideløbende temaer i livet. Hvor disse temaer forandres** og udvikler sig.

Dette er centralt i den kontekstuelle udviklingspsykologi, og det som Schousboe kalder udvikling, er kontekstbunden. Denne forbundethed er indre. Menneske og kontekst konstituerer gensidigt og kontinuerligt hinanden (Schousboe 2000, s.166).

I forhold til arbejdet i plejefamilierne er det vigtigt at se disse to egenskaber, forbundethed og selvstændighed som to livstemaer, der udvikles hele tiden.

Pointen er, at kunne identificere hvilke relationsforbindelser det anbragte barn er i stand til at være med til at udvikle - hvornår det skal udvikles hvad og med hvem.

Ligeledes i hvor høj grad plejefamilien er i stand til at være med til at støtte barnet i at udvikle forbundethed og selvstændighedsfølelse.

Forbundethed er ikke et resultat af en udifferentieret fiasko, som Mahler ville påstå, men udtryk for psykisk funktionsdygtighed (Stern 1985, p 243).

Forbundetheden og selvstændigheden udelukker ikke hinanden, som der har været en tendens til at synes.

Problematikken omkring forbundethed og selvstændighed er i højeste grad relevant i mit problemfelt, fordi der er så mange forskellige børn med så mange forskellige problemer.

Spørgsmålet eller rettere sagt løsningerne er, at fordi det ene mangler er det ikke ensbetydende med, at det andet ikke kan udvikles.

Forbundethed og selvstændighed skal ses i sammenhæng med hvordan det anbragte barn etablerer relationer. Barnet er måske forbundet til plejeforældre og selvstændig i forhold til de biologiske forældre eller omvendt, uden at der behøver at være tale om forkert udvikling eller et forkert barn.

Barneperspektivet

Et andet vigtigt aspekt når vi taler om udviklings begreber er, at de er defineret og lavet af voksne mennesker, der rent teoretisk eller empirisk får viden omkring børn.

Udviklingsforståelsen bygger på en forståelse af børn ud fra et voksenperspektiv.

Dette har været den traditionelle måde at få viden omkring, hvordan barnet forstår verden.

Jeg mener at det er essentielt, at vi indrager børnenes egne oplevelser og barnets egen forståelse af verden i udviklingstænkningen.

Den bedste til at definere hvad der er signifikant for barnet er barnet. Hvis barnet oplever en relation som signifikant, så er den signifikant, hvilket igen fordrer at omgivelserne igen giver køb på forudindtagethed om hvad der er godt og skidt, og skærper vores muligheder for at få viden omkring børnenes oplevelser.

Vi har brug for at få viden om hvordan barnet selv oplever, hvad der er betydningsfuldt, som en del af vores målsøgning og –orientering.

Plejeforældrene kender udviklingsopgaverne, men har brug for en guide til at opnå en forståelse af, hvordan de kan opfyldes.

Dette kræver at voksne får adgang til, hvordan barnet forstår verden, og at det anerkendes, at der er forskel på hvordan voksne forstår og beskriver verdenen, og hvordan børn forstår verden, og accepterer at denne forskel er vigtig.

Vi må udvikle metoder, der kan hjælpe os i retning af at opnå viden om barnets oplevelser.

At vi kan bruge barnets forståelse af verden som pejling for, hvordan vores interventionsmodeller skal være, betyder at de derved også bliver forståelige for barnet og ad den vej bliver til barnets bedste.

Barnet skal indrages og være meget mere på banen og vi skal udvikle metoder så vi kan få en bedre forståelse af hvad er foregår i barnet.

Opsamling

I dette kapitel har jeg diskuteret og argumenteret for, at det er nødvendigt at integrere et andet udviklingsperspektiv i anbringelsespraksis end det mere traditionelt anvendte.

Jeg mener at vi er nødt til at undersøge et anbragt barns relationsdannelser inden for et kontekstuel udviklingsperspektiv, fordi kompleksiteten inden for feltet fordrer at vi kan kigge på alle komponenter i deres bevægelighed og foranderlighed - og kun ad den vej sige noget reelt om relationsdannelsen.

Dette har jeg gjort ved en kritisk stillingtagen til det traditionelle udviklingsyn og påpeget nogle begrænsninger blandt andet det dyadiske forhold og psykoanalysens rolle i vores måde at tænke udvikling på og hvilken konsekvens den har haft for vores måde at bruge udviklingspsykologien på.

Jeg har påpeget at inden for de sidste 20 år har blandt andet Daniel Stern bidraget til en mere integreret udviklingspsykologi, der integrerer traditionel udviklingspsykologi med empirisk forskning.

Så har jeg præsenteret det kontekstuelle udviklingsperspektiv som en anvendelig forståelsesramme for vores undersøgelsesområde. Det kontekstuelle udviklingsperspektiv anerkender barnet som kompetent og anerkender betydningen af de forskellige kontekster at barnet er i.

Konteksterne og barnet påvirker, og bliver gensidigt påvirket af hinanden, og udvikling er en on-going foranderlig proces.

Udvikling skal ses som en foranderlig proces hvor barnet selv påvirker og bliver påvirket af sine omgivelser.

Dernæst har jeg berørt de forskellige måder at begrebet forandring er blevet anskuet i udviklingen for at synliggøre vigtigheden i at forstå foranderlighed som et centralt begreb i den nyere udviklingstænkning.

Vi skal forholde os til det foranderlige og bevægelige i udvikling og ikke kun det at se forandring som forandring rettet mod noget, men se forandring som et potentiale der skaber større mulighed for udvikling.

Udvikling er at forstå i en foranderlig proces udviklings opgaverne "forbundethed" og "selvstændighed" skal også ansues på denne måde. Der er tale om livstemaer og ikke endemål, der er afhængige af hinanden.

Så har jeg påpeget, at i forbindelse med en præsentation af nye tænkemåder at der er en tendens til at alt nyt bliver slugt rå og ganske ureflekteret . Jeg har derfor også i kapitlet forsøgt at forholde mig kritisk til det nye udviklingsperspektiv.

Dette har jeg gjort ved at tage kritisk stilling til nogle af de centrale begreber i udviklingspsykologien blandt andet kompetencebegrebet, stadie tænkningen og det tidlige element i udvikling.

Til slut har jeg indraget barneperspektivet

Jeg har ønsket at påpege det nødvendige i at anerkende barnet selv som ekspert på sit eget område, samt omgivelsernes utilstrækkelighed i forhold til at kunne forstå og bruge denne ekspertise.

Barnet skal bringes meget mere på banen!

Kapitel 2 Tilknytningsbegrebet

Vi har i det foregående kapitel fundet frem til at hvis vi vil have viden om hvordan det anbragte barn etablerer signifikante relationer er vi nødt til at undersøge det anbragte barns relationsdannelse i et kontekstuel udviklingsperspektiv.

I Dette kapitel tager jeg stilling til, om tilknytning kan anses som værende en signifikant relation for det anbragte barn, og på hvilken måde begrebet er anvendeligt i forbindelse med anbragte børn og deres oplevelse samt etablering af signifikante relationer.

Ved at medtage tilknytningsbegrebet kommer vi ind på spørgsmålet om hvilken placering tilknytningsrelationen skal have i plejefamilien, herunder hvad der kvalitativt ligger i begrebet og med hvem den kan og skal etableres med.

Tilknytningsbegrebet er en del af den gamle udviklingspsykologiske paradigme pakke. Spørgsmålet er hvordan knytningsbegrebet er anvendeligt indenfor det nye udviklingsperspektiv og hvordan tilknytnings begrebet kan forstås og anvendes inden for anbringelse praksissen.

I kapitlet vil jeg argumentere for et udvidet tilknytningsbegreb, der tager udgangspunkt i et kontekstuelle udviklingsperspektiv.

De børn der anbringes har problemer der ofte handler om barnets evne til at være følelses mæssigt knyttet til nogen. Med knyttet mener jeg at være i og at kunne etablere en varig relation, en relation der kan karakteriseres som værende varm dyb og tæt.

Min påstand er at følelsesmæssig tilknytning er blevet anskuet som et af hovedformålet med plejefamilierne. Det har været anskuet som en del af omsorgen som plejefamilien skal give. Som en snæver definition af omsorg er begrebet blevet anskuet for unuanceret. Jeg ønsker ikke at stille spørgsmålstejn ved, om tilknytning er en betydningsfuld relation, men jeg ønsker at undersøge hvilke konsekvenser det har for anbringelsespraksissen at anskue tilknytningsbegrebet for snævert. og i den forbindelse ønsker jeg at diskutere og argumentere for et udvidet tilknytnings begreb.

Dette vil jeg gøre gennem en diskussion af Bowlbys tilknytningsbegreb. i diskussionen vil jeg indrage aspekter af Michaels Rutters udviklingsperspektiv, der indeholder en udvidelse af tilknytningsbegrebet Dette vil føre over i en præsentation og diskussion af Judy Dunns behandling af tilknytningsbegreb og et mere specifikt fokus på betydningen af de individuelle forskelle hos børn.

Relatering imellem mennesker består af andet og mere end det at være knyttet til hinanden, men da tilknytning er et udviklingsmål, der må anses for at være af en vis betydning, har jeg ingen problemer med at tage afsæt i tilknytningsbegrebet som en vigtig signifikant relation.

Havneskjold og Risholm formulerer det sådan (Havneskjold 97, s. 217):

“Begrebet tilknytning defineret ud fra den moderne spædbarns psykologiske platform, efter vores opfattelse er det udtryk, der bedst beskriver dels det udviklingsrelateret formål med de tidlige relationer dels hvordan de tidlige relationer påvirker individet igennem hele livscyklen”

John Bowlbys tilknytningsbegreb

John Bowlby og hans teori om tilknytning, må siges at være en klassisk tilknytningsteori. Hans forskning omkring tilknytning handlede først og fremmest om den tidligste relationsdannelse, om relationen imellem det spæde barn og primær omsorgspersonen. Det var blandt andet inspireret af de mange socialt dårlige børn der hobede sig op på byens børnehjem.

Bowlbys forskning er biologisk funderet med afsæt i et etiologisk synspunkt. Hans teori rummer både elementer fra det kognitive og psykodynamiske område. Han er på den måde med til at bryde med den teoretiske ensartethed der har rådet på det psykodynamiske område.

Bowlby mener at når psykoanalytisk teori bygger på retrospektive data må det kompletteres med viden fra observationer af børns normal adfærd i et naturligt miljø, hvis det overhovedet skal kunne sige noget om de virkelige børns verden (Havneskjold 1997, s. 51).

Bowlby har ønsket at beskæftige sig med “virkelige børn” med virkelige problemer, - og den måde han har valgt at gøre det på har været at arbejde inden for en udvidet psykoanalytisk ramme funderet på observation af børn.

Empirien har sneget sig ind i hans arbejde og ind i den udviklings psykologiske disciplin.

Trygheds dimensionen i tilknytningen

Bowlbys mener at barnet er biologisk prædisponeret fra fødslen til at indgå i socialt samspil med sin omverden (Bowlby 1994, s.135).

Det er på baggrund af dette samspils kvalitet, at barnet udvikler tilknytningsmønstre. Det der er afgørende for samspillet og derved også for tilknytnings kvaliteten er hvor meget

moderen er til rådighed for barnet og om moderen er i stand til at læse de signaler der kommer fra det lille barn.

Det er moderens adfærd der afgør hvor megen tryghed barnet udvikler i sit tilknytningsforhold. Graden af tryghed bliver en form for udviklingsbarometer i Bowlbys terminologi. Hvor trygheden hos barnet består af oplevelsen af stabilitet og kontinuitet. På et tidspunkt er barnet trygt nok til at forlade moderen for at gå på opdagelse i sin omverden og udforske den. Denne udforskning er kun mulig, når barnet er overbevist om at moderen stadig er der hvor hun var, da barnet startede sin opdagelsestur.

Barnet er konstitueret i sin oplevelse af stabilitet og kontinuitet. Ved at foretage sådanne oplevelsesture ud i verden opleves moderen som repræsentant for den sikre base.

Bowlby anser barnet, tilknytningen og den implicite tryghedsfølelse koblet tæt sammen med barnets udvikling af autonomi og formbundethed, og udviklingen af disse egenskaber er den vigtigste forudsætning for etablering af betydningsfulde relationer.

Selvom Bowlbys forskning er centreret omkring undersøgelse af små børns oplevelse af tilknytning, så mener Bowlby, at alle mennesker til alle tider har brug for en sikker base.

Derved gør han tilknytningen, målt som et tryghedsniveau, til noget universelt og eksistentielt for mennesket. Han anser tryghedsbehovet og behovet for en tryk base som et behov, der er der til alle tider.

Han ser tilknytningens adfærdssystem som et iboende livslangt biologisk system. Bowlby ser faktisk tilknytning som et livstema, men forsker ikke i det som et livstema. (Bowlby 1994, s 128).

Det deterministiske i hans teori kom til at fylde mere end en diskussion af foranderlighed, som jeg mener at Bowlby lægger op til, ved at tale om tryghed som et allesteds nærværende livstema.

Selektiv tilknytning

En forudsætning for at barnet kan udvikle sig socialt er at barnet har evnen til, hvad Bowlby kalder selektiv tilknytning. Selektiv tilknytning indebærer at barnet har mulighed for at knytte sig til en bestemt person.

Denne person er således barnets primærpersonen og det vigtige er at barnet har mulighed for at beholde tilknytningen til denne primærperson.

Denne evne til selektiv tilknytning anses af Bowlby som nøglen til gode tryghedsoplevelser for barnet og derigennem også nøglen til udviklingen af optimal socioemotional udvikling.

Det at barnet har mulighed for at etablere tilknytning til en primær person i et stabilt og kontinuerligt forløb er vigtigt.

Bowlby mener godt at børn kan knytte sig til andre og have flere omsorgspersoner, men at det er vigtigt at barnet har muligheden for at bibeholde en kontakt til den person som det først har knyttet sig til, og som så er til rådighed når barnet har brug for det.

Barnet har en indre præferenceliste over omsorgspersonerne, og Bowlby mener at der er kvalitativ forskel på dem. Der er en der er den eneste ene.

Sagt på en anden måde: Der må ikke være for mange andre. fordi så udviskes evnen til selektiv tilknytning og barnets grundlag for at udvikle tilknytning forsvinder.

Ifølge Bowlby opleves barnets tilknytnings forstyrrelser når det ikke er i stand til at foretage denne selektive tilknytning. Dette kan ske blandt andet hvis barnet er blevet passet af mange forskellige i starten af sit liv - så relaterer barnet sig til alle og knytter sig til ingen. Oplevelsen af stabilitet og kontinuitet er ikke tilstede hos barnet. og forudsætningerne for en vel integreret selvfølelse er forsvundet (Bowlby 1994).

Det at barnet ikke kan foretage selektiv tilknytning er en alvorlig patologisk tilstand, der berører barnets evne til at udvikle et sundt selv og et socialt selv. Barnet ender op med et utal af flygtige relationer der ikke bliver internaliseret, og således ikke kan medvirke til udviklingen af en selvfølelse (Bowlby 1994).

Utryk tilknytning

Ved utryk tilknytning er evnen til at knytte sig til en person tilstede, omend der er tale om en uhensigtsmæssig tilknytning. Her er det ikke evnen til selektiv tilknytning der er ødelagt, men spørgsmålet om at den tilknytning der er etableret er konfliktfyldt..

Ifølge Bowlby vil et barn, der bliver mishandlet af sine forældre, på trods af at det bliver mishandlet, udvise tilknytnings adfærd.

For Bowlby er der ikke tale om "enten - eller" tilknytning. Tilknytningsadfærd finder altid sted, og hvis der kun er mishandlerne tilstede, er det dem barnet forsøger at knytte sig til. Der vil så blive tale om en meget uhensigtsmæssig og ikke mindst konfliktfyldt tilknytning for barnet, men ikke desto mindre er det tilknytning.

Dette betyder at det anbragte barn kan have en tilknytning, når det anbringes og oven i købet en stærk tilknytning. Denne tilknytning kan bare være en uhensigtsmæssig tilknytning forstået som en stærk konfliktfyldt og utryk tilknytning.

Derfor er det vigtigt at få undersøgt hvilke tilknytningsforhold der menes at være i spil når et barn skal anbringes. (Bowlby 1994)

Udvikling af tilknytning, tryk eller utryk, kræver som beskrevet en eller anden konsistens i barnets kerne. De børn som ikke har udviklet denne kernekonsistens har hvad Killingmo kalder en deficit problematik (Brønserud 2001, s. 72,).

Ifølge deficit tanken er der en gruppe børn hvis tilknytningsforstyrrelser er kendetegnet ved en mangelpræget tilstand. Barnet har ikke formået at udvikle de basale

personlighedsmæssige færdigheder der skal til for at tilknytning kan etableres

Her er det ikke konflikter der ligger til grund for indholdet af relationen. Som det er ved utryk tilknytning, - nej her er der tale om en mangel hos barnet.

Man kan sige når talen falder på deficit problematik er det meningsløst at tale om selektiv udvælgelse fordi de personlighedsmæssige forudsætninger til at kunne foretage selektiv udvælgelse ikke er udviklet.

Deficit teorien kan ses som en forklaringsmodel på barnets manglerne evne til at danne tilknytning selektiv eller ej tilknytning.

Det der er på spil i deficit tanken er at barnet mangler personlighedsmæssige færdigheder hvilket gør, at effektive jeg strukturer ikke kan udvikles.

Der er en manglende objekt konstans tilstede og en diffus identitetsfølelse, og der kan være tale om en overdreven brug af forsvars mekanismen splitting og manglende evne til følelsesmæssig relatering.

Disse børn har kompetencer men de handler om at være overfladiske og imitere alderssvarende opførsel.

Barnet vil være præget af en diffus angst for at miste sin identitet, forstået som barnets oplevelse af overhovedet at være til (Brønserud 2000, side 69).

Der selvfølgelig på et eller andet niveau også tale om, at barnet er i en relation men, at karakterisere den som en tilknytning i Bowlbys forstand kan ikke lade sig gøre.

Deficit problematikken rummes ikke inden for Bowlbys tilknytningsramme.

Diskussion af Bowlbys tilknytningsbegreb

Bowlby er en af de først teoretikere der har fokuseret på det tidlige barns relationsdannelse, og har anerkendt betydning af den tidlige relationsdannelse imellem mor og barn.

Dette er som udgangspunkt en god opdagelse fordi der har været alt for mange børn der udviklede tilknytningsforstyrrelser på datidens børnehjem. Et af problemerne var at der var for mange personaler der passede dem for lidt.

Som en konsekvens af Bowlbys nye tanke i 1950'erne blev forskning i tilknytningsrelationer på et tidspunkt synonym med sandheden om relationsdannelse, hvor trykhedsgraden blev den parameter hvoraf god relatering opstod, og hvoraf al udvikling udsprang. Dette er selvfølgelig lidt snævert tænkt.

Når Bowlby vælger at fokusere så kraftigt på sit trykhedsaspekt i tilknytningen, udelukker han sig selv fra at undersøge eventuelt andre dimensioner af tilknytning.

Ved kun at forske i det tidlige relationsforhold imellem mor og barn er der en masse viden, der handler om betydningen af barnets andre relationer der aldrig blev løftet sløret for.

Som jeg ser det er udfordringen for os i dag når vi har med relationsdannelse for anbragte børn at gøre, at tænke ud over trykhedsdimensionen som den eneste kvalitet ved tilknytning.

Alle de aspekter der ligger i det at være tilknyttet, skal undersøges og det skal også undersøges hvem disse relationer etableres med. Tilknytnings aspektet skal samlet set forstås bredere, så der også kan blive tale om en eller anden form for tilknytningsrelation, selv for dem med deficit problematikker.

Bowlby antager at der er en kontinuitet i udviklingsforløbet og mener derigennem at der er sammenhæng imellem karakteren af relationer udviklet tidligt i livet og dem der udvikles senere i livet.

Han er derfor naturligvis interesseret i at få kendskab til hvilke processer der er på spil i det spæde barn. For at kunne gå ind og ændre eventuelle dårlige mønstre så tidlig som muligt. På den facon er han meget tro mod den kausale forklaringsmodel., og det udviklingsperspektiv der er fremme i samtiden med teoriens dannelse.

Ved at overføre kvaliteten og relationsmønstret fra barnets første relation til også at gælde andre relationer senere i livet kommer vi ikke nærmere i forståelse af hvordan relationerne ser ud. Vi får ikke kikket på de specifikke processer og forandringer der hele tiden er i gang i barnets relationsdannelse og havner i en statisk udviklingstænkning.

Den ramme hvori Bowlby ser barnets vigtigste udviklings potentiale er ikke god nok, og det er blandt andet dette udviklingsperspektiv at Rutter gør op med i sin udviklingstænkning med begreberne kontinuitet og diskontinuitet.

Bowlby sætter ikke barnets relationen ind i et kulturelt perspektiv og forsker ikke i andres betydning eller påvirkning af et barns relationsdannelse. Bowlbys barn er ikke et kontekstuel barn men en mellemting mellem et passivt og et kompetent barn der er undersøgt inden for det dyadiske forhold.

Selvom han taler om at barnet har et præference system af voksne som det er knyttet til, er det den tidligste tilknytning til en speciel tilknytnings person der er i fokus. Det er det dyadiske eksklusive forhold der vægtes højest. Dette gør ikke teorien forkert, men ikke fyldestgørende.

Faren ved kun at fokusere på det eksklusive forhold imellem mor og barn når man vil undersøge et barns relationsdannelse er, at man fra starten har begrænset sig.

Det rejser uvægerligt det spørgsmål, hvad der sker med et barns relationsproces hvis det eksklusive forhold forandres eller forsvinder! Er der andre der kan tage over og hvornår kan de så det?

Der bliver ligesom lukket ned i vores søgen efter viden om relationsdannelse allerede inden at der er lukket op.

Til Bowlbys forsvar kan det så siges at hans forskning har været centreret omkring specifikke problem stillinger omkring meget små børn og selvom hans forskning ikke åbner op for besvarelse af andre relaterede spørgsmål, gav hans forskning os anledning til at stille dem.

Hvis plejeforældre skal gøre deres arbejde til barnets bedste og øge barnets udviklingspotentiale, skal deres opgave ikke være at forsøge at etablere en anden tæt tilknytningsrelation, men finde ud af hvilken slags relation dette særlige barn kan opnå og finde ud af hvordan netop denne familie kan være med til at opfylde denne, frem for at definere barnets behov ud fra hvad vi tror det har brug for, som er karakteriseret ud fra traditionelle udviklingsbehov.

Plejefamilierne skal holde op med at se sig selv som en isoleret enhed eller som de eneste der kan/skal opfylde barnets behov det er ikke det sammen som at sige at der ikke er behov for plejefamilier.

Ingen tvivl om at der er et behov for plejefamilierne men deres funktion og opgaver skal redefineres og sammensættes mere over i retning af forhold der baserer sig på de individuelle forskelle og behov som barnet har.

Vi skal acceptere at tilknytning kan og skal forstås anderledes end først antaget. Det er ikke tilstrækkeligt kun at have tilknytning, forstået som tryghed, som indikator for et godt plejeforhold.

Der er kun tale om et aspekt af relationsdannelsen oven i købet et aspekt som måske ikke er det første som skal etableres hos barnet i forbindelse med en anbringelse.

Problemet er, at ved at holde fast ved tilknytning som tryghedsfremmende, kommer vi hurtigt til at havne i en diskussion der kommer til at omhandle graden af tryghed, hvor vi stirrer os blinde på trygheden og tilknytning som opgaven der skal løses i familierne.

Derved kommer vi til at udelukke andre børn og andre aspekter af tilknytning end trygheds aspektet, og får os ikke flyttet ud af det dyadiske forhold.

Barnet løftes ud af det dyadiske forhold.

Rutter mener (Rutter 1993, s. 55), at en af årsagerne til, at det er så svært at løfte diskussionen af tilknytning ud af det dyadiske forhold, også i plejefamilierne er, at fokus i anbringelsessager har været relationen mellem barnet og forældre - et eksklusivt forhold, der handler om at være følelsesmæssigt tilknyttet hinanden i et intimt forhold. Man har derfor ikke beskæftiget sig med betydningen af andre relationer eller med hvem de kan etableres.

Michael Rutter løfter med sine overvejelser omkring den livslange udvikling blandt andet barnet ud af det eksklusive dyadiske forhold, og får et helt andet grundlag at undersøge børn og deres relationer ud fra. Han påpeger i sin bog den livslange udvikling at andre personer end forældrene har betydning for barnets udvikling af relationer.

Han siger blandt andet at forældrerelationer og kammeratskabsrelationer udvikles side om side. Med dette mener han at barnet fra fødslen er orienteret mod både en primær person og andre.

Det Rutter mener er at forstyrrelser i den tidlige tilknytning kan få følger for kvaliteten af kammeratskabsrelationer, men det siger ikke noget om, at kammeratskabsrelationer ikke bliver søgt etableret. Selv for et meget lille barn. Barnet er fra start af rettet mod større sociale sammenhænge (Rutter 1993, s. 152).

Rutter mener dog, at for det sociale lille barn er tidlig relationsdannelse og kontakt mellem mor og barn vitalt for barnets udvikling og på en eller anden måde bliver denne forbindelse en slags platform for udviklingen af andre relationer. Det kan sammenlignes med betydningen af at få en god start i speedway, starten er vigtig, men ikke altid alt afgørende.

Rutters pointe er at der har været lagt for meget vægt på betydningen af starten af barnets liv, på barndommen, som den kilde hvoraf alle barnets relationsmønstre til alle tider er blevet etableret. Rutter påpeger at barndommen er en vigtig livsepoke, men det er en epoke blandt andre der også er vigtige og som også rummer muligheder for forandring og udvikling. (Sommer 1996).

Det Rutter fremhæver som vigtigt for barnets tilknytning er at der er få stabile voksne i barnets liv, men det er ikke det samme som at sig at andre relationsdannelser er ubetydelige eller ikke kan etableres når barnet vokser til.

Rutter er ikke uenig i Bowlbys tanke omkring nødvendigheden af tilknytning som en kvalitet i relationen. Men han gør op med tilknytningsforholdets eksklusive særstatus. Han mener at forudsat at omsorgspersonerne er stabile og kontinuerlige kan barnet have en basal tilknytning til 4-5 personer.

Han mente at barnet kan etablere flere tilknytningsforhold, der ikke adskiller sig kvantitativt fra hinanden. Rutter mener at barnet kan opretholde parallelle tilknytningsforhold disse er af varierende intensitet men alligevel betydningsfulde (Rutter 1993 kap 4).

Det giver os ligeledes mulighed for at tænke netværkstanker og inddrage de omgivelser som barnet er i og indrage dem i betydningsfulde relationsforbindelser, i stedet for kun at undersøge barnets relationsdannelse inden for rammerne af familien.

Rutter udvider tilknytningsbegrebet i den forstand at han ikke kun taler om en tilknytningsrelation i det dyadiske forhold.

Andre aspekter af tilknytningsrelationen end tryghed

i følge Rutter handler temaet i relationer om hvilken funktion den tilknyttede person har i relationen. Barnet opretter parallelle tilknytningsforhold, der er funktions betingede.

Når Rutter anskuer signifikante relationer ud fra et funktionelt synspunkt som dette, så undgår han at tage stilling til spørgsmålet om hvorvidt en relation er en tæt eller overfladisk. Der er ingen vurdering tilstede der kan vurdere karakteren og indholdet af relationen, andet end at relationen anerkendes ud fra dens funktionalitet for barnet.

Det nye i dette er at vi ikke behøver at forholde os til graden af følsomhed eller om barnet kan tilknytte sig på en på forhånd defineret måde.

Hvis vi kan tænke tilknytning på denne måde i stedet for ud fra en forståelse der handler om bestemmelsen af en bestemt grad af tryghed, og mere se det som opfyldelse af et individuelt behov hos det enkelte barn, et behov der handler om funktions bestemmelse, så har vi udvidet tilknytningsbegrebet, og samtidig har vi forholdt os til problemet med at forsøge at finde ud af kvaliteten af relationen., ved at sige at kvaliteten ligger i det at det er funktionelt.

Jeg tror at i det voksenperspektiv der er på børns relationsdannelse er en tendens til at sætte lighedstegn imellem tætte og gode betydningsfulde relationer og imellem overfladiske og mindre betydningsfulde relationen, - jeg tror at en tankegang som denne begrænser relationstænkningen.

Når jeg spørger om hvordan et anbragt barn etablerer signifikante relationer, er det ikke nødvendigvis ensbetydende med en søgen efter de gode relationer. En udviklingsproces for et anbragt barn indeholder relationer som er mere eller mindre gode, men pointen er at alle barnets tidligere relationsforbindelser og de nye der etableres kan være vigtige i barnets liv og i den videre relationsetablering der kan være relationer som er af stor betydning for barnet men hvor omgivelserne og givetvis barnet selv godt ved at det er problematiske relationer.

Som jeg ser det er Udfordringen for os i dag når vi har med relationsdannelse for anbragte børn at gøre, at tænke ud over tryghedsdimensioner som den eneste kvalitet ved tilknytning. Tilknytning skal forstås bredere

Bowlbys udviklingsperspektiv har bidraget med utrolig meget med hensyn til, hvordan vi skal undersøge de tidlige relationer, og ikke mindst hvad vi kan bruge vores viden til.

Det er ikke fordi Bowlbys teori er forkert, men den er blevet tillagt større betydning, end den måske skulle have haft. Tilknytningsadfærden med tryghedsaspektet er kun en del af det samlede billede, der viser barnets relationsdannelse.

Den er kun en lille del af et samlet billede der handler om relationsdannelse og hvis vi skal gøre os nogle forhåbninger om at forstå et anbragt barns relationsdannelse må vi udvide vores felt og anerkende andre aspekter i tilknytningen og andres betydning og påvirkning af relationerne. Disse forhold behandler Judy dunn indgående hun vil blive præsenteret næste afsnit.

Judy Dunns udvidede tilknytningsbegreb

Judy Dunn har i nyere tid arbejdet på et udvidet tilknytningsbegreb integreret i en udviklingstænkningen der rummer andre kvaliteter en tryghed.

Dunn peger blandt andet på nødvendigheden af at se på barnets individuelle forskelle og disse forskelles betydning for hvordan indholdet af relationsdannelsen ser ud. Dette gør hun gennem et større empirisk arbejde, der er sammenfattet i bogen små børns nære relationer fra 1998.

Judy inddrager også forhold fra betydningsfulde andre personer fra barnets verden og ser blandt andet på forbindelserne imellem disse betydningsfulde andres og disse forbindelsers betydning for barnets relationsdannelse.

Dunn anerkender et flerdimensionalt aspekt i relationsdannelsen. Hun anerkender omgivelsernes og miljøets indflydelse som medspiller i tilknytningsprocessen og sætter det ind som noget centralt.

Judy Dunn tilslutter sig det synspunkt, at tidlige nære relationsdannelser har betydning for barnets videre udvikling. Bowlby udforskede mor-barn forholdet og reaktioner i det dyadiske forhold. Dunn går så at sige videre i sin undersøgelse. Hun undersøger børns relationsprocesser til deres forældre deres søskende og deres venner , og undersøger hvordan disse forhold spiller ind på hinanden. (Dunn, 1989, side 24).

Dette gør hun i gennem at undersøge tre temaer der alle bidrager til en bedre forståelse af barnets relationsdannelse.

Judy Dunn mener at barnets udvikling af relationer er under påvirkning af vigtige socioemotionelle forhold uden for det direkte samspil mellem forældre og barn.

Børns sociale forståelse, perception og kommunikation vedrørende selvet og de andre er vigtige elementer i relationsdannelsen - forhold der er fra den tidlige barndom.

Ligeledes undersøger hun at individuelle forskelle i børns karakteristika yder væsentlige bidrag til deres relationer (Dunn 1998 s 23)

Dunns "praktiske" empiriske undersøgelse af børns tidlige relationer til deres forældre, søskende og venner kommet frem til, at børns relationer er flerdimensionale og komplekse. Børns relationer indeholder mange aspekter og omfatter et spektrum af flere forskellige dimensioner end bare tryghed.

Judy Dunn mener at det var en af de negative sider ved den ældre tilknytningspsykologi at man har overset andre aspekter ved disse relationer end tryghed i tilknytningen.

Dunn mener at der findes andre dimensioner der har betydning i relationerne ud over at barnet oplever tryghed. Dunn nævner barnets følelse af forbundethed, fælles humor, magtbalance, intimitet og fælles positive oplevelser.

Disse følelser hos barnet er alle potentielle kvaliteter ved relationen (Dunn 1998, s. 38). Judy Dunn mener på baggrund af sine resultater, at det er nødvendigt at tale om, at vi må have en udvidet referenceramme, hvis vi skal kunne vurdere kvaliteten af børns relationer og deres udviklingsmæssige konsekvenser.

Denne flerdimensionale tilgang til børn og deres relatering åbner feltet op i forhold til plejefamilier og deres relationsdannelse, og fordrer en ny måde at tænke relationsdannelse på.

Dunn peger på hvordan gensidig åbenhed, fælles interesse, fællesskaber, temperament forskelle og andre individuelle forskelle, sammen med erfaringen med fantasi og humor, hver for sig og tilsammen medvirker til at give den enkelte relation sin særlige karakter og betydning for udviklingen.

Kommunikationens betydning i relationsdannelse

En af måderne hvorpå der bliver tale om en udvidelse referencemåde i forhold til tilknytningsbegrebet er når Dunn taler om betydningen af kommunikation i relationsdannelsen især den sproglige kommunikation

Individet kommunikerer og opretholder, udvikler eller begrænser sin relation igennem deres symbolske brug af sprog og de generelle former for kommunikative strukturer som de anvender. Brug af sprog er i en vis forstand hvad relationen består i (Duck, 1998, s. 98-100) Dunn 1998 side 21) ”

Vi må tage udgangspunkt i det aktive kompetente barn der faktisk taler om sine følelser fra de er toårs alderen, og give sproget og kommunikation en tydeligere placering i relationsundersøgelser (Dunn 1998, s.21).

Betydningen af individuelle forskelle

Dunn påpeger vigtigheden af, at de individuelle forskelle hos børnene kommer helt i front i forskningen når vi skal undersøge betydningen af forskelle i børns relationer; vi skal anerkende betydningen af forskelle i børns temperament, humor, stridbarhed, selvtilid, intellektuel nysgerrighed, som personlige egenskaber der hver især yder et bidrag til forskelle i deres forskellige relationer (Dunn 1998 s 24).

At anskue relationsdannelsen på denne måde kan få fokus væk fra tilknytningsrelationen set som tryghedsbærende. Dette giver et meget større spillerum og grundlag for interventioner i plejefamilierne.

Temperamentforskerne Thomas og Chess er enige med Dunn i at der er mange forhold der spiller ind når relationer skal etableres, og at disse forhold er lige så forskellige som de personer der er involveret.

Thomas og Chess' teoretiske udgangspunkt for at tale om børn og deres udvikling er at de har studeret børns temperamentsforskelle og deres betydning for relationsdannelse, Deres udgangspunkt er at det er en kombination af de biologiske og miljømæssige forhold der influerer på temperamentet.

Thomas og Chess siger at personlige egenskaber som temperament har betydning for og indflydelse på kvaliteten af relationen.

De personlige egenskaber har en betydning for hvordan en selv og den anden går ind i samspillet og hvad kvaliteten af relationen bliver.

Thomas og Chess påpeger at de personlige egenskaber, så som temperament forandrer sig i styrke og manifesterer sig på forskellige måder på forskellige tider i et barns liv. Så når en plejefamilie skal tænke udviklings potentialer. Skal det overvejes hvilket temperament og hvilket barn de p.t. har med at gøre fordi det forandrer sig hele tiden. (Thomas and Chess 1977, 29 . Sara Scholl 2000):

“ the parent or child care professional should consider the child individual pattern at a specific age and the degree to which environmental demands are consonant or dissonant with that temperament in fostering optimum development at that particular time”

Relationen er under konstant udvikling hvor parterne gensidigt påvirker og bliver påvirket af hinanden.

Dunn påpeger også at udviklingsmæssige forandringer påvirker børns relationer til deres forældre.

En måde at finde ud af om der er tale om en god udviklingsretning for barnet med udgangspunkt i de relationer som barnet er i, finder vi i begreb der kaldes godness of fit som også er et begreb som Thomas og Chess har konstrueret godness of fit er et begreb der relaterer sig til udviklings potentiale.

Godness of fit opstår når det omkring liggende miljø forventninger og krav er i samklang med det temperament og de evner og færdigheder som barnet har, denne samklang

handler også om en samstemmighed med de omkringliggende krav og værdi grundlag, der er at finde i kulturen.

Det er meget relevant at tale om et begreb som godness of fit i forhold til min problemstillinger.

Dette betyder at der i forarbejdet til en anbringelse skal arbejdes med betydningen af denne afstemning.

Det er vigtigt at barnet fra første færd er i den rigtige familie. Hvor der kan finde en afstemning imellem krav og forventninger og muligheder og barnets personlige bidrag skal indrages på en aktiv måde.

På denne baggrund kan der skabes et miljø hvor gode relationer kan trives, relationer der bæres ind i fremtiden som udvikling, som udvikles på et foranderligt og dynamisk grundlag med udgangspunkt i de individuelle forskelle og evner.

Opsamling

Spørgsmålet som jeg har villet have svar på i kapitlet var hvordan vi kan og skal anvende og forstå tilknytnings begrebet i forhold til anbragte børn og i forhold til plejefamiliens opgaver generelt.

Bowlby anser den tidlige tilknytning som den mest betydningsfuld relation, der er blevet udviklet inden for rammerne af et dyadisk system.

Relationen handler om udvikling af en trygheds oplevelse som er nødvendig for selvets opbygning og for kvaliteten af fremtidige relationer.

Bowlby inddrager ikke barnets sociale netværk eller kulturelle ståsted som påvirkelige faktorer i relationsprocessen. Bowlbys begreb står alene som forklaringsmodel for den relation som han anså for den vigtigste, etablering af tryghed, der kan føre til at barnet bare oplever autonomi og forbundethed.

Tilknytning som Bowlby ser det er ikke dækkende for det komplekse system som relationsdannelse består af eller foregår i, og som er nødvendig at have for at forstå hvad der er på spil i en plejefamilie.

Tilknytningsbegrebet skal udvides og rummer andre indholdsmæssige kvaliteter end tidligere antaget og etableringen af betydningsfulde relationer skal undersøges i andre forhold end i det dyadiske forhold.

Det er dette blandt andet Dunn og Rutter er inde på. De udvider så at sige den ramme som tilknytningsbegrebet skal forstås inden for. Rutter med sit "livslange

udviklingsperspektiv” der handler om tilknytning som livstema, etableret med betydningsfulde andre, funderet på at relationen har en funktion for den pågældende. Dunn med sin anerkendelse af de sproglige relationer og det at betydningen af de indbyrdes relationer der omgiver børn er vigtige.

På den måde udvider de tilknytningsbegrebet og kommer ud over kun at diskutere tilknytning i det dyadiske forhold og se på andre kvaliteter end trygheds aspektet.

Tilknytning bliver anerkendt som betydningsfuld relation der bliver etableret i mange kontekster, hermed er der åbnet muligheden for at indrage tilknytning beregnet som en udvidet form i anbringelsesproblematikken, og undersøge dette i forhold til barnet i mange forskellige kontekster.

Etablering af relationer består af flere involverede parter i en on-going proces hvor de individuelle forskelle spiller en rolle.

Ved undersøgelse af interpersonelle relationer skal der være større fokus på de individuelle forskelle i barnet og en forståelse der går ud på at anerkende et mere komplekst billede af barnets mange relationer og hvordan de influerer på hinanden.

Et af de vigtigste forhold som jeg mener vi kan uddrage af kapitlet er at relationsdannelser for børn etableres både inden for det dyadiske forhold og i andre flerdimensionale forhold samt det at omgivelsernes indbyrdes relationer har betydning for barnets relationsdannelse.

God social udvikling indeholder mange relationen der varierer i dybde og betydning. Det er denne forståelsesramme der skal bruges i anbringelsespraksissen hvis vi vil vide noget om hvordan et anbragte barn etablerer og oplever betydningsfulde relationer.

Kun ved at se relationsforbindelserne flerdimensionalt og komplekst har vi forudsætninger for at få viden omkring barnet relationsdannelse. En viden der kan implementeres i plejeforholdet.

Plejeforholdet får inden for den kontekstuelle udviklingstænkning flere strenge at spille på i forhold til sin relationsforbindelse med det anbragte barn og til udviklingstænkning generelt.

Specialets anden del - plejefamiliens potentiale

I det foregående kapitel har jeg haft fokus på hvordan tilknytning Kan/skal forstås inden for rammerne af det kontekstuelle udviklingsperspektiv, og jeg har undersøgt hvordan brugen af et udvidet tilknytningsbegreb, kan udvide vores forståelsesramme for hvordan anbragte børn etablerer og oplever signifikante relationer. I dette kapitel vil jeg undersøge hvad det betyder for barnet at bliver adskilt fra sit kendte miljø i forbindelse med en anbringelse.

Jeg vil undersøge hvad separation kan betyde for barnets muligheder for at opleve og etablere signifikante relationer.

Jeg har valgt at tage denne problematik med i min undersøgelse af hvordan plejebørn etablerer og oplever signifikante relationer, fordi adskillelsen ved anbringelse betyder en forandring af barnets livssituation. Og derved forandre udviklingspræmisserne for relationsdannelsen

Barnet står ved en anbringelse i en situation hvor det skal omorganisere sig til nogle nye forhold samtidig med at det har sin fortid og sine erfaringer med sig. .

Den forandringproces der knytter sig til separationen skal indrages i vores og undersøgelse af barnets relationsdannelse inden for plejeforholdet. Separationen er så at sige plejefamiliens arbejdsmæssige udgangspunkt.

Adskillelse er et tema i ethvert barns udviklingsproces. På et eller andet tidspunkt skal barnet adskilles fra sine forældre og ud i verden, det der er problematisk ved en anbringelse er at denne adskillelse har en højere risiko for at ske på et grundlag med for højt konflikt- og stressniveau for barnet. Adskillelsen kan derved blive en traumatisk oplevelse, der bæres med ind i den nye familie.

Denne behandling af separationens betydning for relationsdannelsen indleder specialets anden del, der kommer til at handle om familiens potentiale som plejefamilie med et ændret udviklingsperspektiv.

I besvarelse af spørgsmålet om hvilken betydning adskillelse har og hvordan den spiller ind på barnets muligheder for at etablering af signifikante relationer, tager jeg udgangspunkt i en diskussion af Bowlbys teori om tab og adskillelse.(Bowlby 1994 s 40-43).

Kapitel 3 Betydningen af adskillelse

Bowlbys tab og adskillelses begreb

Hos Bowlby hænger et barns følelse af adskillelse og tab sammen med muligheden for etablering af tilknytning. Bowlby mener at adskillelse og tab har en betydning for etablering af tilknytning og også har betydning for barnets mulighederne for at etablere gode trygge relationer senere hen i livet.

Bowlby er tro mod sin teoretiske ramme og anlægger en etiologisk angrebsvinkel på spørgsmålet om adskillelse. Hans etiologiske perspektiv handler om at truslen om adskillelse opleves som et angriber, truslen udgør i sig selv en forøgelse af risikoen for adskillelse. Dette øger angsten hos barnet, og angsten bliver derved et signal - en reaktion fra barnet på truslen om adskillelse (Bowlby 1994 s. 40).

Denne adskillelses angst der opleves hos barnet er altså en grundlæggende menneskelig disposition. Et signal der opstår ved truslen om adskillelse. Denne trussel kan ifølge Bowlby udmønte sig i vrede der har til funktion at overbevise tilknytningsfiguren om ikke at gøre brug af truslen. Dette kan, mener Bowlby forklare den meget store vrede der ofte hersker hos disse børn. (Bowlby 1994)

Bowlby mener tillige at barnet ved tab af nærtstående etablerer en forsvarsmekanisme, som bliver en del af barnets sorgprocess.

Denne forsvarsmekanisme gør at barnet holder op med at knytte sig til mennesker; der finder en total frakobling sted, en frakobling fra andre mennesker - og barnet udviser en markant fravær af tilknytnings adfærd. Argumentet er at de signaler hos barnet der under normale omstændigheder ville udløse tilknytnings adfærd svigter. Det biologiske system er brudt ned.

Tankegangen er at systemet kan deaktiveres så barnet er ikke i stand til at etablere tilknytning. Denne deaktivering skal ses som et kognitivt problem der handler om udelukkelse af bestemte informationer uden af at personerne er klar over det.

Det der udelukkes er de signaler der opstår i personer som skulle aktivere deres tilknytningsadfærd og dem der skulle sætte dem i stand til både at elske og blive elsket. Bowlby kalder det defensiv udelukkelsesfortrængning (Bowlby 1994, s. 43).

Diskussion af Bowlbys begreber adskillelse og tab

At se begreberne adskillelse og tab i sammenhæng og koble dem til en sorgproces som Bowlby gør, er som udgangspunkt relevant, fordi det at være i faste kontinuerlige og varige relationer er af betydning for et barns udvikling; og når disse relationer brydes kan det få konsekvenser for barnets udvikling.

Men at sige, at der i forbindelse med enhver adskillelse er tale om følelsen af tab, og der ved fremkaldelse af forsvarsmekanismen defensiv udelukkelsesfortrængning er nok at trække den lidt langt. Jeg mener at Bowlby lægger alt for meget vægt på den negative side af separationen.

Hvis barnet i forbindelse med en adskillelse får aktiveret forsvarsmekanismen og ikke er i stand til etablering af følelsesmæssig tilknytning, hvad er der så på spil i relationen? - Det kommer Bowlby ikke ind på!

Selvom der skule være sket en følelsesmæssig frakobling oplever det anbragte barn at have en ramme omkring sig - et stabilt hjem med en eller anden grad af formodet kontinuitet og stabilitet.

Præmisserne for at etablere signifikante relationer for det anbragte barn har forandret sig, men det er ikke det samme som at sige at de ikke kan etableres.

Bowlbys teori stiller os tilbage med en masse ubesvarede spørgsmål, dog skal han kreditteres for at bringe betydningen og konsekvenserne af for lang adskillelse på banen. Den ramme som Bowlbys taler om tab og adskillelse ud fra er for snæver. Problemet er at teorien skal indpasses i tilknytningskabelonen. Hans teori er ikke forkert, men den bliver for snæver og åbner ikke mulighed for at fokusere på andre aspekter af tab og adskillelse, herunder den mulige positive side.

Rutter taler om fire forhold der kan påvirke en sorgreaktion negativt. Sorgreaktionen vil i følge Rutter kunne forværres hvis en af følgende forhold er gældende. (Rutter1993, s.130-137).

Hvis et dødsfald er uventet.

Det falder sammen med andre belastninger eller kriser

At man har oplevet tidlige tab.

Hvis den efterladte har et ambivalente eller afhængighedsforhold til den døde.

De børn der bliver anbragt oplever ganske givet nogle af de forhold som er beskrevet ovenfor, og der er ofte i forbindelse med anbringelser tale om familier der har andre problemer og på en eller anden måde befinder sig i en krisetilstand.

Barnet har måske oplevet andre tab tidligere i sit liv eller der er tale om en tvangsfjernelse, der er foregået på en ubehagelig og akut måde.

Disse sammenfald peger på nogle forhold ved adskillelse som ikke skal negligeres, og der må arbejdes på at anbringelsen sker så varsomt som muligt.

Nyere studier af sorgprocessen gør dog op med denne følelsesmæssige detachment som Bowlby mener at der finder sted i barnets sorgproces. (Rutter 1993, s. 130 -137). ,

En sund sorgproces indebærer at man opretholder en indre relation til det tabte på en sådan måde at tilknytningsrelationen ikke forsvinder men undergår en forandring.

Der etableres i den sunde sorgproces en kontinuitet, forstået som en vedvarende forbindelse imellem den levende og den døde - den præsente og den fraværende. Det er altså ikke altid et spørgsmål om at blive frataget sin tilknytning ved et tab, men om at tilknytningen får en anden form.

Akkurat som når børn taler om deres døde kæledyr, på en måde så det ikke efterlader nogen i tvivl om at de stadig er dybt knyttet til dem.

Hvis vi vidste at en adskillelse altid aktiverer en sorgreaktion, ville det være nemt at gå til, fordi der deraf ville være en måde at kunne forholde sig til det anbragte barn når det bliver adskilt.

Vi ville stå med et barn i sorg. Problemet er at vi ikke altid kan vide noget om hvad en adskillelse betyder for barnet.

Jeg mener at i stedet for kun at tale om tab og sorgprocesser ved adskillelser er vi nødt til at udvide vores undersøgelsesfelt til at se nærmere på nogle af de reelt forskellige forhold der er på spil ved en separation.

Vi må udvide vores undersøgelse til at indeholde spørgsmål om hvornår separationen har fundet sted, og om hvor gammel barnet er når det oplever tabet og hvordan det foregik.

Kun på den måde kan vi få nuanceret og kvalificeret viden om hvordan separation påvirker barnet og få viden om hvordan plejefamilien skal sætte ind.

Adskillelse udløser ikke altid følelsen af tab forstået i Bowlbys forstand, men det er ikke et sammen som at sige at adskillelsen ikke påvirker barnet eller har en vigtig betydning for

barnets muligheder for at danne relationer. Vi skal bare huske på at der ikke altid er tale om en negativ påvirkning.

Inger Thormann taler om hvordan forholdene omkring barnet bør være i forbindelse med en anbringelse for at fremme hvad hun kalder den gode anbringelse.

I den gode anbringelse imødekommes kravet til en udviklingsfremmende adskillelse. Dette indebærer blandt andet, at det pågældende barn er informeret om hvad der skal ske og er indraget så meget som det er muligt i processen, og ligeledes at de biologiske forældre er med så langt, som det er muligt. Thormann peger også på at ved en anbringelse forsvinder de fysiske og sociale omgivelser og derved også en del af barnets identitetskaraktistika, og i forbindelse med en adskillelse skal der tages hensyn til dette. Det kan gøres ved at tage nogle af barnets egendele med hen det nye sted, som så igen fordrer at der i en anbringelsessituation er tid og ro til at pakke. (Thormann 1995)

Det er som sagt også vigtigt at have forældrenes tilstedeværelse, ikke mindst at få lavet en aftale med moderen om hvornår børnene og hende ser hinanden igen. (Thormann 1995). At skabe forudsigelighed i denne for barnet kaotiske begivenhed er et vigtigt mål. Der er intet af barnets tidligere liv der lige pludselig må forsvinde eller blive væk.

Opretholdelsen af disse forhold er en forudsætning for at barnet kan blive tilpasset plejefamilien på bedste vis. Integration i familien kommer derved til at ske gradvist og med respekt for barnets tidligere liv. (Thormann.1995 s 145.). Disse forhold er selvfølgelig nemmere at overholde i forbindelse med frivillig anbringelse, fordi der er den tid og ro til at få gennemført handlinger og få aftalt sig frem.

Thormann og Guldborg påpeger at den gode anbringelsen sker med respekt for barnets selvforfømmelse. Barnets selvforfømmelse er baseret på dets forfømmelse af kontinuitet på forskellige niveauer herunder det fysiske selv. (1995, 172-179).

Alle disse gode handlinger der fremmer en udviklingsfremmende adskillelse kan selvfølgelig ikke lade sig gøre altid - og specielt ikke når der er tale om tvangsanbringelser, men det er det arbejdsgrundlag der skal tilstræbes, hvis vi skal have en udviklingsfremmende adskillelse (Thormann 1995 s.171,)

Derved undgås det at barnet bliver angst eller kommer til at være i så konfliktfyldt en situation, at det ikke magter at knytte sig til sin nye familie, og at barnets eksistens kommer til at handle om konflikt.

Udviklingsfremmende kontra destruktiv separation

Brønserud taler om en udviklende og fremmende separation, der etableres ved at barnet ved en anbringelse formår at integrere nogle af forældrenes tryghedskabende egenskaber i et overgangsobjekt.

De faktorer der er nødvendige for at barnet kan have en god adskillelse handler om at barnet har en vished om moderens tilgængelighed og samtidig at forældrene tillader barnet at stræbe efter selvstændigheden. Moderen skal sætte barnet fri.

Et forhold der er særligt i den forbindelse er den potentielle loyalitetskonflikt som barnet kan komme i ved en adskillelse, loyalitetsfølelsen er forbundet med barnets evne til at danne tilknytning til de nye forældre (Brønserud s,120-121 2002)

De biologiske forældres deltagelse i adskillelsesprocessen kan forebygge og begrænse en eventuelt loyalitetskonflikt. En sådan deltagelse signalerer til barnet, at de biologiske forældre giver tilladelse til barnet om at det må bo hos plejeforældrene - og kimen til en udviklingsfremmende separation er skabt. (Brønserud 2001, s 149)

Ved tvangsfjernelser er der større chance for at komme til at lave overgreb der fører til adskillelsesangst og loyalitetskonflikter.

Bo Ertmann påpeger iflg. Brønserud at selve måden at effektuere tvangsfjernelsesbeslutningen på synes i mange sager at være en akilleshæl i sagsudviklingen (Brønserud 2001 s.202).

Adskillelse er svær men behøver ikke kun at være destruktiv, hvis barnets forældre helt konkret inddrages og deltager i separationsforløbet og barnet tror på at dets forældre fortsat vil være en central del af dets liv.

der har nok være en tendens til at se adskillelse som noget negativt og farligt for barnets udvikling, som har sit udspring i det traditionelle udviklingspsykologi der har hersket på området. Dette behøver dog ikke altid at være tilfælde.

Det centrale ved en god separationsproces er at det øges chancerne for at barnet kan skabe en indre bro over til eller imellem sine verdener og derigennem fastholde kontinuitet og sammenhæng i sit liv. Udviklingsfremmende adskillelsen kan ses som katalysator for barnets opretholdelse af kontinuitet i sit liv en følelse der igen hænger sammen med barnets muligheder for at opleve og etablering af signifikante relationer separation er kun problematisk hvis den genererer følelsen af diskontinuitet i barnets liv selve det at barnet bliver adskilt er ikke nødvendigvis problematisk.. men det afgørende

synes altså at være om der sættes lighedstegn mellem separation og diskontinuitet i relationen om separationens grundlæggende påvirker eller forandre forældre barn forholdet (Brønserud 2001, s. 121).

Opsamling på adskillelses problematikken

I dette kapitel vil jeg undersøge betydningen af, at barnet i forbindelse med en anbringelse, bliver adskilt fra sit kendte miljø. Jeg vil undersøge hvad separation kan betyde for barnets muligheder for at opleve og etablerere signifikante relationer. Jeg har valgt at tage denne problematik med i min undersøgelse af hvordan plejebørn etablerer og oplever signifikante relationer, fordi adskillelsen ved anbringelse betyder en forandring af barnets livssituation. Thi barnet står ved en anbringelse i en situation hvor det skal omorganisere sig til nye forhold samtidig med, at det stadig har sin historie med sig.

I min søgen efter at få viden om hvordan adskillelsen påvirker barnets muligheder for relationsdannelse fandt jeg ud af at det problematiske ikke kun handler om at barnet bliver adskilt, men at vi er nødt til at tage stilling til hvordan adskillelsen foregår - og herunder tage stilling til hvordan samarbejdet imellem de involverede parter foregår - og i hvor høj grad barnets kontinuitets følelse bliver respekteret..

Det at barnet bliver adskilt fra det kendte er i og for sig ikke problematisk, det er omgivelsernes måde at tackle adskillelsen på, der afgør om der er tale om en udviklingsfremmende separation eller en destruktiv separation.

Vores udgangspunkt for at tale om adskillelse skal ses i sammenhæng med hvordan barnets kontinuitet sikres inden for de rammer som der er ved en separation og ikke kun fokusere på hvad der sker af frygtelige ting ved en adskillelse. Ikke for at forklejne problemerne ved en adskillelse, men for at forhindre at se adskillelsen som en endegyldig og determinerende proces.

Kapitel 4 Etablering af kontinuitet indenfor plejefamilien

Betydningen og etablering af kontinuitet

Som led i min undersøgelse af hvad der er familiens potentiale som familie i anbringelsespraksissen ønsker jeg i dette kapitel at stille skarpt på hvordan barnet i sit plejeforhold oplever og skaber kontinuitet i sit liv på trods eller i kraft af, og at denne kontinuitet kan være truet i forbindelse med en separation.

Spørgsmålet er hvordan barnet oplever og etablerer kontinuitet og meningssammenhæng i sin hverdag inden for rammerne af en plejefamilie; rammer der er etableret med udgangspunkt i en separation.

Hvordan barnet skaber og oplever kontinuitet i sit nye liv er centralt, fordi følelsen af sammenhæng og kontinuitet er vigtig i barnets opbygning af selvfølelse og selvbillede. I anbringelsessager er der ofte tale om børn der har et svagt selvbillede og lav selvfølelse. De involverede parter skal derfor både i forbindelse med separationen og i det videre plejeforhold gøre sig umage for at hjælpe barnet med at kunne opretholde følelsen af kontinuitet i sit liv.

Spørgsmålet er hvordan barnet oplever og etablerer kontinuitet og mening sammenhæng i sit nye liv inden for rammerne af en plejefamilie.

Først vil jeg dog pege på nogle iboende problematikker ved anbringelsespraksissen der har konsekvenser for barnets mulighed for at etablere en kontinuitetsfølelse - og derigennem også har konsekvenser for barnets muligheder for etablering af signifikante relationer.

Opretholdelsen af kontinuitets følelse hos det nyligt anbragte barn er som udgangspunkt en paradoksal situation. Paradokset består i at selve det at blive anbragt kan betragtes som en trussel mod barnets kontinuitets oplevelse.

Fordi barnet i forbindelse med en anbringelse bliver fjernet fra det kendte det kontinuerlige, så hvorfor dog iscenesætte handling der umiddelbart ser ud til at forårsage noget som man vil undgå?

Spørgsmålet er selvfølgelig hvordan vi i forbindelse med en anbringelse på bedst mulig måde sikrer os, at der etableres nogle relationer der handler om at der er kontinuitet og stabilitet i barnets liv.

Et iboende paradoks i anbringelses praksissen

Kontinuitet og stabilitet er nogle af de mål som der stræbes efter i anbringelsesforhold. Der skal lægges vægt på at give barnet eller den unge en stabil og god voksen kontakt og kontinuitet i opvæksten. (Serviceloven kap 8 § 32.2.)

Problemet er at der samtidig med at der skal forsøges at etablering af stabilitet og kontinuitet skal forsøges at opretholde forældreskabets ukrænkelighed.

Det overordnede formål med en anbringelse har været at genforene barnet med dets biologiske forældre. Genforening står over plejeforholdet.

Brønserud påpeger at selve plejefamiliens formål er at overflødiggøre sig selv (Brønserud 200 s. 159).

I forbindelse med ændring af serviceloven denne sommer er det blevet indført i § 58 at der i forbindelse med en anbringelses ophør skal være en samtale med barnet herom. Barnet får hermed bedre mulighed for at kunne påvirke sin egen udviklings og kontinuitets proces. Barnet som ekspert på sit eget liv respekteres.

Der er altså opstillet nogle paradoksale rammer hvori barnets udviklingspotentialer skal udfolde sig indenfor.

Der har historisk set ikke været enighed om hvorvidt det har betydning for barnet at blive fjernet fra hjemmet. Derfor er der gået lang tid inden spørgsmålet, om hvilken betydning en anbringelse har haft for barnets kontinuitetsfølelse, er blevet stillet - og hvordan denne betydning i øvrigt skal ses i forhold til barnets udviklingspotentialer.

Behovskolens perspektiv

Der har været to forskellige holdninger til det at fjerne et barn fra hjemmet.

Den ene teoretiske retning går ud på at det er godt at adskille børn fra deres oprindelige kontekst og familie. Det har været den tanke at barnet skulle fjernes så hurtigt som muligt fra de dårlige forhold som de levede under.

Det at barnet blev fjernet fra deres dårlige miljø, er nok til at sikre en god udviklingsproces. Dette synspunkt er repræsenteret i Behovskolen, der ser det, som det mest centrale, at barnets behov for stabilitet lige nu og her opfyldes.

Behovskolen som er en skole, præsenteret især ved Anna Freud, mener at et psykologisk forældreskab opstår igennem det daglige samspil med barnet, og at det er de voksne, der kontinuerligt tilfredsstiller barnets behov, der bliver barnets psykiske forældre!

Tilknytning til disse psykiske forældre finder automatisk sted (Gunilla Lindén 1983).

Formålet med en plejeanbringelse set med behovskolens øjne er at fremme en omstemningsproces hvor barnet får mulighed for at få slettet de gamle tilknytningsforhold til de biologiske forældre og gøre plejeforældrene til psykologiske forældre.

Det centrale er at behovskolen mener, at barnet får et bedre liv ved at blokke sine biologiske forældre ud. Stabiliteten i barnets liv står overfor barnets følelse af kontinuitet (Gunilla Lindén 1983).

I denne fremstilling diskuteres barnets oplevelse af kontinuitet og integration af fortid, nutid og fremtid slet ikke, og behovskolen forholder sig heller ikke aktivt til, hvad barnet skal gøre med sine tidligere erfaringer.

De mener blot at disse erfaringer vil glide ud og blive glemt og altså ikke kommer til at betyde noget for relationsdannelsen.

Man vil måske kunne sige at denne fornægtelse af sin fortid er en fremgangsmåde som er anvendelig på meget små børn, børn der ikke har så megen fortid de skal have bragt i anvendelse - og hvor hukommelsen ikke er så udviklet.

Ellers synes jeg at fremstillingen bærer præg af at være unuanceret. Den forholder sig meget til barnets her og nu situation, men tager ikke stilling til betydningen af at barnets fortid, nutid og fremtid skal hænge sammen..

Kontinuitetsfølelsen som en vigtig brik i opbygningen for barnets selvfølelse og som element i relationsdannelsen anerkendes den ikke.

Relationsskolens perspektiv

Det modsatte synspunkt er repræsenteret i noget der kaldes relationsskolen som blev udviklet i Sverige i opposition til behovskolen gennem en gruppe forskere der kaldet sig "barn i kris".

de finder at behovskolens definition af "psykiske forældre" er forenklet.

Relationsskolen hælder til det synspunkt at barnet har sine forældre om det vil det eller ej, der er ingen retur ret.

De psykiske forældre er i relationsskolen de internaliserede forældre og de kan ikke udskiftes.

De internaliserede oprindelige forældre, som repræsentationer i barnet, danner grundlaget for barnets identitets udvikling, fordi barnet altid har sine biologisk forældre med i sig. Det

er måden, at omgivelserne i samspil med barnet håndterer disse internaliserede forældre, der er afgørende for barnets oplevelse af kontinuitet.

Relationsskolen mener at det internaliserede forhold imellem forældre og barn består i lang tid, og derved opnås der kun god udvikling og etablering af relationer hvis forholdet til de biologiske forældre opretholdes.

Hvis barnets indre repræsentationer eller mangler på samme ikke inddrages tabes evnen til at etablere tilknytning til plejeforældre fordi barnet vil være optaget af konfliktsituationen. (Gunilla Linden 1993).

Relationsskolen påpeger nogle af de problemstillinger som er centrale at arbejdede med i forhold til anbringelsesager og som har relevans i forhold til barnet oplevelse af kontinuitet. Der er ingen tvivl om at det er en svær situation for barnet at have to sæt forældre at skulle forholde sig. men det er nødvendigt at barnet på en eller anden måde lære at integreret disse to sæt forældre. Fordi grundlaget for opretholdelsen af kontinuitetsfølelse og derigennem præmisserne for relationsdannelse derved styrkes..

To families perspektivet som model i Danmark.

I Danmark er den plejefamilie model der anvendes, en model der har rod i relationsskolen. den kaldes to familie perspektivet (Bache-Hansen 1997, s. 151).

To families perspektivet betyder at både behovet for stabilitet og kontinuitetsfølelsen hos barnet. er vigtig. Stabiliteten skal genoprettes ved at barnet fjernes fra det ustabile, og kontinuiteten skal blandt andet opretholdes ved at barnet i størst mulig omfang skal have kontakt med sin biologiske familie, så barnet får mulighed for på et eller andet niveau at integrere sin fortid med sin nutid og sin fremtid.

Stabilitet og Kontinuitet

Brønsenrud siger at man skal se de to begreber kontinuitet og stabilitet som to forskellige dimensioner ved den samme sag, begge begreber er relevante og essentielle i anbringelses sager.

Stabilitets aspekter knytte sig til en formåls bestemmelse af barnets her og nu situation, at skabe stabile forhold, hjem mad seng, faste tidspunkt at sove, samkvem med de biologiske forældre. Stabilitet relaterer sig til de ydre rammer,

kontinuitetsaspektet, som er det aspekt som kapitlet handler om, handler mere om en indre proces i barnet, og skal ses som en følelse der integrerer og rummer barnets fremtid, nutid og fortid, og som består netop i en sammenkædning af disse.

Kontinuitetsfølelsen giver barnet mulighed for at skabe en meningsfuld oplevelse af personlig identitet på tværs af forskellige tider og livssammenhænge (Brønserud 2001, s. 98)

Det er vigtigt at denne kontinuitetsproces kommer i gang i plejefamilien, fordi det giver det anbragte barn mulighed for at finde personlige udtryk for de oplevelser det møder.. børnene skal have hjælp til at sætte disse oplevelser ind i sammenhænge der for barnet er meningsfulde. Jeg vil senere i kapitlet komme ind på hvordan plejeforældre og barnet kan bidrage til denne proces.

Denne dobbelthed der ligger i to families perspektiv fordrer at barnet skal forsøge at opretholde alle de forbindelser og relationer det har i forvejen, og anerkende de forskellige kontekster og disses betydning, fordi det giver livssammenhæng, kontinuitet og mening for barnet.

Meningen bag er, at det kan have alvorlige konsekvenser for barnets oplevelse af sig selv, hvis vi ikke fokuserer på det; - specielt fordi det barn, der anbringes i forvejen har en svag selvfølelse og svag objekt konstans. Barnet kan opleve sig isoleret som på en øde ø, og oplever at det ikke hører til nogle steder eller er i nogen sammenhænge. Barnet oplever sig selv som fragmenteret og uden indhold.

Eagler peger på at jo mere barnet bliver støttet i sin relation til sine biologiske forældre jo større er sandsynligheden for at barnet vil udvikle positive relationer til plejeforældrene. Anderson siger at de børn der har tilknytning til begge sæt forældre har færre symptomer og bedre selvfølelse og narrative genfortællinger. (Brønserud 2001, s.158)

Vi kan konkludere at et anbragt barns etablering af betydningsfulde relationer skal ses i sammenhæng med barnets oplevelse af kontinuitet og stabilitet.

For at forstå hvordan et anbragt barn etablerer og oplever signifikante relationer skal vi altså have fokus på disse processer i plejefamilien.

Plejefamilien skal opstille rammerne for at disse meningsfulde relationer kan etableres. På den måde kan man se anbringelsesfamilien som medskaber af et for barnet meningsfyldt rum, hvori barnets kontinuitetsfølelse skal etableres og opretholdes.

Etablering af kontinuitet igennem livsfortællinger

En måde hvorpå kontinuitet følelsen hos plejebarnet kan etableres handler om at plejefamilien skal hjælpe og støtte barnet i barnets fortælling af dets livshistorie, og være forhandlingspartnere i etablering af relationer, der handler om at skabe mening for barnet. Der bliver derved tale om en sprogligt båret relation. Der etableres i dialog og samspil imellem plejeforældrene og barnet.

Thormann taler i sin bog den nænsomme anbringelse om barnets ret til en historien hun siger at uanset alder bliver ethvert menneske først en historie når der kan opleves sammenhæng.

Ved at give barnet en historie får barnet får en mulighed for at skabe meningsfulde oplevelser af personlig identitet på tværs af forskellige tider og livs sammenhænge (Thormann 1998). Derigennem etableres en kontinuitet i barnets liv der styrker barnets selvbillede og identitet.

Barnet kan etablerere denne historie ved at det har en livsbog, hvor deres tidligere færden og gøren er registreret, en livsbog bliver særlig betydningsfuld jo flere anbringelser og brud barnet har bag sig.

I forbindelse med et barns kaotisk livsforløb er en bog med billeder og tekst en måde at binde sin historie, sit forløb sammen.

Jeg har påpeget andet steds i opgaven at varighed er et vigtigt element i en betydningsfuld relationen og hænger sammen med oplevelsen af kontinuitets følelsen.

I et anbragt barns liv kan Varighed i relationer ikke garanteres men i en livsbog bliver alle brudene og de skiftende relationer kædet sammen, og får derved karakter af et forløb, hvor omdrejningspunktet og hovedpersonen er barnet i en fortælling om det selv.

Der skabes derved noget konkret og varigt for barnet. Bogen kan tages frem mange gange og hver gang kan der etableres en historie om barnets liv. Den voksne er i den proces først og fremmest lytter og fortolker.

Fortællingen som laboratorium

Stern taler om at ved udformningen af en fortælling fungerer konstruktionsprocessen som en slags laboratorium hvor der smedes et narrativt selv, hvor fejl korrigeres bearbejdnings tilføjes og tilpasning finjusteres. (Stern 2000, s, 26).

Baggrunden for praksisen med livsbogen bygger på narrative teorier, der mener at kunne identificere en nær sammenhæng mellem de fortællinger et menneske udvikler omkring sig selv og sit liv og dets selvoplevelser, selvbillede og psykiske handle kapaciteter (Bruner 1990, Mattingly Hyden 1995 Schaffer 1996).

Det er også det Bønsebrud præciserer når hun påpeger at barnets brug af sproget til aktivt at skabe og organiserer sine erfaringer. Selve det at udtrykke sig gennem fortællinger må betragtes som en nødvendig og sammenvævet del af en meningsskabende proces (Brønserud 2001, s. 112).

Relationerne som barnet etablerer i forbindelse med brug af livshistorie må siges at være en signifikante relationer for barnet. Det er relationer der er båret af mening og sammenhæng for barnet..

Barnet får igennem relationsforbindelsen med den lyttende part en overordnet forståelsesramme af sig selv, og får igennem brug af livsbogen også en forbindelse - en relation til sin fortid. En forbindelse der muliggøre oplevelse af kontinuitet.

Plejeforældre som forhandlings partner

Oddbjørg, Skær og Ulvik taler i Bacher-Hansens bog "Barnevern på barns præmisser" om at betydningen af plejeforælderskabet bliver skabt og forhandles hele tiden. Dette sker i måden livet leves på, gennem de små og store ting i de daglige praksiser.

meningen konstrueres og konstrueres om igen i et on-going proces imellem barnet og familien.

Der er ifølge Oddbjørg mfl. nogle kulturelle redskaber som familien og barnet kan have som styrende for deres menings konstruktioner. Med kulturelle redskaber menes de forskellige forstillinger der er om familie og relationer i dem.

Disse er konstrueret på baggrund af at vi er født ind i en kulturel og social kontekst hvor der er et sæt af fælles betydningsystemer.

Der skal i den meningsskabende proces imellem barnet og voksne hverken fokuseres på individet eller på kontekster men på den komplekse udvikling mellem et individ i forandring og en foranderlig kontekst!

Individet bliver et menneske i sin kultur gennem sociale interaktioner. Mening er ikke noget, der er i den enkelte, eller er noget der tilegnes mekanisk. Mening skabes i en forandringsproces (Bruner Haste 1987, Shweder1990, Wertsch 1991).

Det centrale er at plejeforældrene skaber et rum hvor plejebarnet kan prøve sine meningskonstruktioner af, der så kan bekræftes, hvorved de kan komme med forståelse og sætte grænser. Der sker derved en bevægelse i forældrenes og barnets forhandlinger og processen bliver dynamisk.

Der kan være forskellige forhandlings temaer der kan foregå på forskellige niveauer og med forskellig sandhedsværdi og fakta værdi. Det er lidt efter devisen hvis det giver mening for barnet at sige og gøre dét som barnet gør, så skal forældrene forsøge at gå ind i den dialog og støtte op omkring denne menings konstruktion.

Selvom barnets fortælling ikke er den objektive sandhed, er det vigtigt at plejefamilien lader ham blive i denne meningskonstruktion, plejeforældrene skal se det som et udgangspunkt for en forhandling om mening. En mening som er nødvendig for det lille barn. (Ulvik, Bache-Hansen 1997 kapitel 7).

Et større barn har bedre kulturelle redskaber, sprog og er blevet bekræfte mange flere gange i sine menings konstruktioner end et lille barn er, men det som alle børn har tilfælles er, at de fortæller om deres oplevelser i en narrativ form som en metode til at finde mening, og i kraft af, at de kulturelle redskaber bliver flere, så vil deres fortællinger forandres i en retning som giver bedre udviklingsmuligheder.

Barnet og den voksne har i samspil mulighederne for at skabe løsninger der kan skabe forandring. De voksne assisterer barnet i sin meningskonstruktion, som er inden for det socialt accepterede.

Hvordan barnet konstruerer mening kan være mere eller mindre tilgængeligt for den voksne. Men det den voksne kan gøre er, at være til rådighed og være sig bevidst om, at de er i en forhandling sammen med barnet. (Backer –Hansen 1997 kapitel 7)

Ud over at plejeforældre i den aktuelle samtale er i en for barnet meningsfuld relation, kan de også være med til at skabe meningsfulde relationer, der omhandler andre parter end de aktuelle to, her tænker jeg på de temaer der bliver forhandlet i relationen.

Der er her tale om at plejeforældrene sammen med barnet laver et meningskabende rum hvori kontinuitets følelsen kan etableres og forhandles, og hvori selve settingen plejefamilie - konstruktionen kan forhandles. Jeg mener at dette er en af plejefamiliens største opgaver i et plejeforhold.

Det positive ved at anskue relationen på denne måde er at der ikke er nogen der har på forhånd sande svar og omdrejningspunktet er barnets situation og niveau af konflikt og

stress håndtering. udgangspunktet er så at sige barnets evne til tilpasnings på det pågældende tidspunkt. parterne har på denne måde mulighed for at konstruere en relation, en virkelighed der er bygget op på barnets præmisser, samtidigt med at plejeforældrene er en aktiv del af processen.

Der bliver derved tale om et konstruktivt samspil imellem barnet og den voksne, et samspil der handler om kontinuitet og mening for barnet. Ved brug af begrebet narrativ impliceres der en relation hvor der er en modtager af en historie, og det er modtageren der bestemmer hvordan historien skal forstås eller fortolkes.

De voksne i plejefamilien er som udgangspunkt bedre til at vurdere om der mangler noget i historien og de er bedre til at skabe sammenhæng.

Betydningen af historiens retning

Dette aspekt referer sig til hvilken historie plejeforældrene ønsker at konstruere og hvilke kulturelle redskaber de ønsker eller kan bruge til dette - og til spørgsmålet om hvad historien skal bruges til.

Den måde plejeforældrene vælger at gå til barnet på som meningsudspil hænger sammen med hvilket motiv, eller hvilket kulturelt redskab som plejeforældrene tager udgangspunkt i.

Der kan i den forbindelse være tale om tre slags historier. med tre forskellige slags indhold, der kan være tale om at :

Der er tale om at plejefamilien konstruerede historier om at ville tildække noget af barnets tidligere liv; at plejeforældrene i samspil med barnet laver en tildækkende historie.

Der kan være tale om at plejeforældrene sammen med barnet bekræfter barnet i sin situation, og derved søge efter en forventet historie. og samspillet og historie fortællingen kommer til at handle om at konstruere det der er forventet.

Der kan være tale om en historie fortælling der kan ses som et systemet åbent.. Denne type af historie er af mere søgende karakter. Og er i denne forbindelse den der rumme mulighed for genforhandling af mening..

Hvilken type af historie og mening der konstrueres for barnet har konsekvenser for hvordan barnet ser sig selv og oplever kontinuitet. Dette fordrer at plejeforældrene gør sig nogle overvejelser om hvilken betydning de har som medskabere af historien og derved betydningen for rekonstruktionen af barnets historie og selv.

Heri ligger også en mulighed for magtmisbrug fra plejeforældrenes side, hvilket der altid gør når der er tale om et asymmetrisk forhold

Anerkendende relation

En anden type af relation, hvor i også det asymmetriske forhold berøres og betydningen af dette relaterer sig til barnets væren i familien samt kontinuitet og er udtrykt ved Berit Baes artikel "Om anerkendende relationer " i psykologisk set nr. 14/94 "

Anerkendelse i en relation er baseret på ligeværd imellem parterne dette betyder ikke: "jeg er enig med dig", men derimod: "jeg er villig til at lade dig have dit syn". Relationer som er præget af anerkendelse tager vare på behovet for både tilknytning og afgrænsning.

Den voksne ser barnet som individ med egne rettigheder, integritet og egen identitet. Baes giver barnet ret til at have egne erfaringer og oplevelser. Anerkendelse betyder at den anden opfattes som ekspert på egne oplevelser.

Ved anerkendende relationer få barnet lov til at have sine oplevelser og erfaringer uden at der bliver forsøgt på at lave dem om eller på anden måde piller ved dem, plejeforældrene rummer på den måde barnet som det er.

Barnet behøver ikke at gå ind i nogen gensidig relation hvor der kræves noget af barnet som dette ikke kan honorere.

Ordet ligeværd i teksten kan måske godt misforstås forstået på den måde at ligeværd betyder, at vi kan lige meget og skal lige meget,

Jeg tror at Berit Bae med ordet ligeværd vil vise at parterne er ligeværd med hensyn til at have lov til at have sine rettigheder og være sig selv, på sammen måde som voksne har lov til det.

Normalt tales der om at der altid er et asymmetrisk forhold imellem barn og voksne, hvad der også er.

Barnet især det lille barn er afhængig af at der er en voksen der passer og udviser omsorg for det. Den voksne, har altid stor magt til at definere barnets følelser og tanker. Berit Bae kalder denne magt for definitionsmagten.

Ved at være anerkendende i sine relationer undgås det at definitionsmagten misbruges, hvor den voksne kommer til at udøve magt overfor barnet. Anerkendelse af relationer er et forsøg på at overkomme den fare, der altid ligger ved det asymmetriske forhold og mulighed for definitionsmagt (Emanuel Johannessen s,10 2000)

Vertikale relationer- horisontale relationer

Hastrup ser relationer i en familie som noget der kan opdeles som vertikale og horisontale relationer. Det er relationer som foregår dyadisk på kryds og tværs i familien.

Forskelligheden i disse dyadiske forhold er forudsætning for barnets udvikling og ifølge Hastrup er det nødvendigt for barnet at være en del af både vertikale samt horisontale relationer (Hastrup 1989)

Ved de vertikale relationer er der tale om et forhold af asymmetrisk karakter der er tale om at en person knytter sig til en persons med større viden og social magt, en de selv gør. Et voksen barn relation har som oftest denne karakter.

De horisontale relationer er karakteriseret ved at de involverede parter har omtrent samme sociale status og magt og der er gensidige og overensstemmende forventninger. Der er her er de tale for eksempel en barn-barn relation.

Pointen er at de forskellige relationskombinationer betyder noget forskelligt for barnet, og barnet har brug for begge typer relationer for at kunne skabe en optimal situation for udvikling.

Det som forældrene kan skabe ved de vertikale relationer er sikkerhed og tryghed i at der er nogen der er større end barnet og som ved mere end barnet som er ved roret og netop karakteriserer, at der er andre der tager ansvaret og påpeger at barnet er et barn.

Dunn og Rutter har begge talt om barn-barn relationen som noget overordentlig vigtigt for barnet. Det som Dunn påpeger er at det er et symmetrisk ligeværdig forhold, hvor barnet kan udvikles og lærer sig indlevelse og empati. Samtidig bruger barnet i sine egne horisontale relationer de erfaringer som det har fået ved at se på forældrenes indbyrdes horisontale relationer.

Det altså vigtigt at plejeforældrene er deres indbyrdes horisontale relation bevidst! Om der er tale om et ligeværdig samværd eller en skævvridning, fordi det kommer til påvirke hvordan barnets egne horisontale relationer kommer til at se ud.

så hvis forældrenes ønskede horisontale relation i virkeligheden har karakterer af vertikal relation fordi der foregår en magt balance imellem forældre, kommer denne vertikale relation til at indgå i barnets forsøg på at være horisontal!

Hvor meget eller hvor lidt et forhold kan rumme er vel forskelligt, og de fordele der er for barnet ved at være i en barn-barn relation er ikke til stede. Der bliver for meget vertikalt asymmetrisk i forløbet.

Man kan sige at plejeforældre skal sørge for at barnet får mulighed for at være i og opleve begge typer relationer både de vertikale og de horisontale, - og at plejeforældre selv forholder sig til deres indbyrdes magtbalance, fordi den har stor betydning for barnets indgåen i horisontale relationer med jævnaldrene børn.

Samtidig påpeger de horisontale relationer at omgivelserne, de andre uden for den dyadiske relation, også har betydning for barnets sociale udvikling.

Det som er centralt her, - og som er særegent, er at se hvordan de forskellige relationer virker ind på hinanden inden for "systemet familien", - og i anerkendelsen af, at det asymmetriske forhold kan bruges konstruktivt, og - at det ikke nødvendigvis handler om magtbalance eller hvem der har magten, og i særdeleshed at det gøres klart hvor i processen man selv er. (Hastrup 1989).

Betydningen af det gode forældreskab.

Betydningen af kvaliteten af forældrenes relationen bliver central, fordi der faktisk ligger et udviklingspotentiale for barnet her, i og med det er i et triadisk forhold.

Med udgangspunkt i denne triade taler Judy Gammelgaard om at der i forbindelse med triaden opstår et mentalt rum, som gør det muligt for barnet at opleve sig selv som både subjekt og objekt.

I kraft af den tredje person, som er i triaden får barnet mulighed for at kunne reflektere over sig selv i relation til en anden (Gammelgaard 2000).

Barnet får igennem det triadiske forhold mulighed for at skifte mellem selvforglemmelse og selviagttagelse - og netop selviagttagelse muliggør evnen til at kunne objektivisere sig selv (Gammelgaard 2002).

Jo dårligere funderet forældre dyade jo ringere potentiale for udvikling for barnet.

Barnets brug af det mentalt reflektive rum kan også handle om barnets evne til splitting og evnen til at kunne håndtere inklusion og eksklusion fra de nære relationer.

Den splitting som barnet i kraft af forældre relationen i det mentale rum anvender, er en funktionel form for splitting. Barnet lærer at håndtere det onde og det gode (Shaffer, 1991).

Denne håndtering forudsætter at der er en god forældre dyade der kan rumme barnets behov for splitting, der handler om at barnet skal have et rum hvor det tør udforske følelserne af ondt og godt i relation til forældrene.

Hvis forældrene optræder som en samlet enhed og barnet oplever dette så tør barnet godt kalde moderen for den onde når faderen er til stede, og søge trøst hos ham der bliver den gode (Shaffer 1991).

Hermed faciliteres adskilleelsesprocessen mellem mor og barn og barnet får en bedre forståelse af sin egen relation til både moderen og faderen

Dette fordrer at forældre opleves som en samlet enhed, - en enhed der kan rumme barnets modsatrettede følelser.

Måske kunne man forestille sig at det var et anbragt barn der oplevede sine biologiske forældre som de onde og ved hjælp af den gode dyadiske forhold imellem plejeforældre kunne få et bedre forhold til sine biologiske forældre.

Barnet kan herigennem lære at håndtere følelsen af afvisning, som er en følelse der er stor sandsynlighed for udvikles i anbringelsesager.

Det at se sin om verden realistisk og udvise og udvikle naturlige separationsprocesser kræver, at forældrene arbejder som en samlet enhed hele tiden, og kan altså kun lade sig gøre inden for rammerne af en velintegreret og velfungerende kernefamilie.

Det er ikke et forum eller et rum der vil kunne etableres inden for en institution. Rammerne for barnets mulighed for at kunne udvikle dette rum på engang taler om en kontinuerlig relation og på den anden side tale om en skrøbelig og påvirkelig relation.

Betydningen af tidligere erfaring

Et andet aspekt der er værd at se nærmere på i forbindelse med anbringelse, og som relaterer sig til etablering af kontinuitetsfølelsen for barnet er, hvordan tidligere erfaringer påvirker barnets mulighed for at skabe kontinuitet i sit liv og derved signifikante relationer. Spørgsmålet er hvordan integreres de nye relationer, som barnet møder i et anbringelsesforhold med den erfaring som barnet har med sig fra det sit tidligere liv, så der kan etableres et godt fundament for relationsdannelsen, relationsdannelse, der bunder i barnets følelse af kontinuitet og sammenhæng i livet.

Spørgsmålet er om de tidligere erfaringer hæmmer barnet i muligheden for at etablere gode relationer, og hvordan barnet kan opbygge en sammenhængende selvidentitet gennem en indre syntese af disse forskellige tilknytningsforhold, og lave forbindelser til "betydningsfulde andre".

At det overhovedet er relevant at tale dette, hænger sammen med at der har været en udbredt opfattelse af, at alt hvad et barn oplever i sit første leveår med stor sandsynlighed har permanent virkning.

Denne opfattelse har sine rødder i det traditionelle deterministiske udviklingsperspektiv. Antagelsen er at tidlige erfaringer er mere betydningsfulde for personlighedsudvikling end senere erfaringer. (Shaffer 1993, s. 262-263).

Denne opfattelse har stor betydning i anbringelsessager hvor barnet netop får mange nye og anderledes erfaringer, der skal integreres med dets fortid.

Bowlbys arbejdsmodeller

Bowlby ser samspillet mellem barnet og dets forældre som en proces, der generaliserer til skemaer hos barnet som indirekte styrer barnets måde at relatere sig på nu og i fremtiden.

Så når et barn bliver flyttet et andet sted hen har barnet nogle kognitive modeller i hovedet af deres primærperson. Disse kognitive modeller er mere eller mindre internaliseret i barnet.

Bowlby ser en sammenhæng imellem tidlige trygheds oplevelser og etablering af sociale relationer senere i livet, og pointen er at børn etablerer omfattende indre repræsentationer af deres relationer til "betydningsfulde andre" som er blevet lagret og brugt som referenceramme, - og at disse referencerammer blandt andet rummer forventninger til andre.

Disse skemaer kommer derved til at række ind i fremtiden som skabeloner for relationsdannelsen, - som en styringsmodel. Disse skemaer kalder Bowlby arbejdsmodeller og de spiller en stor rolle med hensyn til påvirkning af kvaliteten af senere relationsdannelse.

Arbejdsmodeller er tryghedsoplevelser generaliseret til at gælde på alle.

Arbejdsmodellerne vedrører forventninger om regulering primært af tryghedstilknytningstilstande. Bowlby ser altså al forudsætning for relationsdannelse i dette lys, og derved også at forudsætningen for dem med utryk tilknytning (Bowlby 1994)

Over tid mener han, at der begynder en internaliserings proces og mønsteret bliver en del af barnets personlighed. Dette mønster kan så overflyttes til andre personer i barnets liv og danne kerne i relationsmønsteret.

Bowlby mener at arbejdsmodellerne principielt kan ændre sig, det handler blandt andet om hvor længe barnet har været i et bestemt miljø og den måde at barnet behandles på ved miljø skift.

Alder spiller en rolle hvis barnet har være forlænge i miljøet mener han at chancerne for forandring er mindre. Det er principielt muligt med forandringer, men det kræver ifølge Bowlby næsten terapeutisk indsigt og tæft, - noget som måske ikke er muligt at etablere inden for rammerne af en plejefamilie, - og det er heller ikke alle børn der har lige gode odds.

Børn der i forvejen har en utryg tilknytning, og derved har et ængsteligt tilknytningsmønster, vil have sværere ved at ændre på arbejdsmodellerne. Disse børn er hæmmet af den defensive udelukkelse af modstridende erfaringer og informationer. Princippet er "Det jeg har er så lidt, så jeg holder godt fast i det", der er ikke mentalt overskud til forandring, så hvis vi skal følge Bowlbys tanker, ser forandringspotentiallet sort ud for en stor del af de anbragte børn.

Cederstrøm mener meget kategorisk ikke at barnets arbejdsmodeller kan ændres de er derfor determinerende for senere relationer, og et skadet barn har egentlig ikke noget ud af et plejefamilie ophold.

Brønserud mener at det er problematisk at være så deterministisk i sin holdning fordi det netop afstedkommer, at der ikke bliver gjort noget, og at eventuelle ressourcer hos barnet hverken kommer frem eller bliver brugt (Brønserud 2001, s.167). Spørgsmålet om at tilbyde en plejefamilie, der tager udgangspunkt i hvordan barnet etablerer mening berøres. Cederstrøm åbner ikke op for at plejefamiliens arbejdsgrundlag. kan forandre sig, og Cederstrøms tanker rummer ikke mange udviklingsmuligheder for forandringer.

Sterns paralleleforskydningsperspektiv.

Stern anskuer det på en anden måde, og påpeger at plejefamiliens opgave ikke er at ændre arbejdsmodeller, eller at være kompensatoriske i deres arbejde.

Han taler derimod om at der i barnets udviklingsprocesser sker en parallelforskydning imellem tidligere oplevelser og nye oplevelser (Brønserud 2002 s 77).

Denne sker ifølge Stern når en person opnår en ny forståelse af sin måde at opleve verden på, snarere end at disse oplevelsesmåder i virkeligheden har forandret sig, og forståelsen bliver så at sige rekonstrueret i en genfortælling (Brønserud kap 3).

Det er en genfortælling, der rummer de gamle erfaringer men samtidig indeholder en for barnet ny måde at forstå sig selv i verden på. Der bliver derved tale om et forskudt parallelt forløb imellem det gamle og de nye.

Denne måde at tænke på som Stern gør her, er fra hans side et forsøg på at sammentænke psykoanalysen og den moderne udviklingspsykologi. Stern tænker udvikling i parallelle processer, på forskellige niveauer hvilket betyder at et tidligere niveau i selvudviklingen ikke forsvinder, fordi et højere niveau er men at alle niveauer bevares og løber parallelt hele livet igennem (stern 1993)

I en forståelse af og anvendelse af de tidligere erfaringer som denne bliver spørgsmålet ikke hvordan de kan forandre sig, og de gamle erfaringer de bliver brugt som en del af forståelse af om barnet selv i den nye situation. Det er barnets perspektiv af sig selv der ændres.

På den måde forandrer barnets egen selvforståelse samtidig med at det er det samme barn. Ved at anskue det på den måde forholder Stern sig til fortiden, de tidligere erfaringer på en ny måde og kommer derved ikke ud i diskussioner der handler om hvad vi kan bruge de tidligere erfaringer til.

Stern forholder sig ikke til betydningen af de tidligere erfaringer eksplicit og enkeltstående, men ser dem som en del af en interaktiv rekonstruktion af barnets selv.

Plejefamiliens rolle er at støtte en positiv rekonstruktiv proces hos barnet, hvor fokus ikke er på at lave barnet om eller at det blot tilpasser sig, når man vælger at se tingene på den måde lukker man ikke døren til at barnets tidligere liv, og erfaringer kan blive en aktiv medspiller i barnets oplevelse af kontinuitetsfølelse (Brønserud 2001 kapitel 3)

Stern mener at en af grundene til det ikke går så godt i anbringelsesagerne er, at barnet ikke bliver støttet nok i denne parallelle forskydning.

Plejeforældrene og de professionelle omkring barnet skal måske ikke fokusere så meget på hvad det er, børnene kommer med, men mere på hvordan vi vælger at bygge en forståelsesramme omkring de tidligere erfaring sammen på.

Erfaringerne er der stadig, de bliver bare brugt i en konstruktiv omplacering og får tildelt en ny rolle i barnets historie, fortid skal bruges i en positiv konstruktion af nutiden der rækker ind i fremtiden.

Opsamling

Spørgsmålet i kapitlet har været hvordan barnet oplever og etablerer kontinuitets følelsen og meningssammenhæng i sit liv inden for rammerne af en plejefamilie.

I behandlingen af dette emne har jeg først taget fat på problemet med kontinuitets begrebet i anbringelsessager.

Dette har jeg gjort ved at pege på, at der egentlig ikke har været fælles fodslag omkring betydningen for barnet, at blive anbragt. I dag er man dog enige om, at det har en betydning for barnet, - og der er nogle forhold, der skal sættes ind overfor, for at kunne skabe de bedste betingelser for en god anbringelse.

Et af disse forhold er at arbejde mod en kontinuitet i barnets liv. En af måderne som der kan etableres kontinuitet på er gennem etablering af en livsbog hvor barnet får en konkret bog, der er barnets egen. Denne bog kan bruges i gentagne genfortællinger om barnets liv og levned.

I den proces rekonstruerer barnet sig selv i forhold til sin fortid, nutid og fremtid, og i denne proces er plejeforælderen lytter og den genpart som kan påvirke denne proces og være med til at påvirke retningen af historien.

Dette skal plejeforældre være sig bevidst for ikke at udøve magtmisbrug. Videre i kapitlet påpegede jeg hvordan plejeforældre er forhandlingspartner i barnets forsøg på at skabe mening.

Det forhandlingsgrundlag som forældrene arbejder ud fra om de forestillinger og kulturelle redskaber de har, og om hvad en familie er og hvor den skal hen. Det centrale er at meningen kan forhandles og genforhandles i en åben on-going proces.

Dette forhandlingsrum giver barnet et rum til at definere og rekonstruere mening inden for en relation der er stabil. På den måde kan der etableres indre relationer der er bæredygtige for barnet.

Plejefamilierne kan være med til dette, ved at genforhandle virkeligheden. Ved at genforhandle og skabe mening for barnet kan traumatiske hændelser forhandles og genforhandles. Tidligere erfaringer og mønstre om struktureres og genopbygges igennem dialog.

Jeg mener vi skal tænke plejefamiliens formål hen i retning af at skabe et menings konstruerede fora, hvor der for barnet er mulighed for at forhandle mening, og konstruere nye historie om sig selv.

Det vi skal er at se plejefamilien om et meningsskabende rum hvor der konstrueres sammenhænge for det anbragte barn, sammenhænge der kan styrke barnets oplevelse af selvfølelse og kontinuitet i livet.

Formålet med plejefamilien skal flytte fra opfyldelse af udsatte udviklingsmål til en meningsskabende proces. Hvor der hele tiden arbejdes på at mindske den indre modsætningsfyldte selvkonstruktion der ligger i barnet!

Dette skulle være nogle af de overordnede målsætninger knyttet til anbringelsesinstitutioner. Derfor er det overordentlig betydningsfuldt hvordan barn og familie matches. I en vurdering af, om et par er velegnet som plejefamilie skal der ikke kun kikkes på om barnet kan tilbydes et liv der objektivt set kan karakteriseres som præget af stabilitet og kontinuitet, men også hvilke muligheder barnet har for at knytte erfaringer sammen, og skabe en for barnet acceptabel mening ud af sine oplevelser i den kontekst barnet befinder sig i. (Brønserud 2001, s. 100-102)

I forbindelse med opretholdelse af en kontinuitetsfølelse for barnet har jeg påpeget, at plejefamilien skal være en aktiv medspiller dette forløb. Denne deltagelse skal ske i respekt og med forståelse for barnets tidligere erfaringer.

Disse tidligere erfaringer skal hverken glemmes eller fortrænges, men trækkes ind eller væves sammen med historie. Dette kan lade sig gøre ifølge Stern hvis vi anskuer de tidligere erfaringer som en del af en parallel udviklingsproces der fungerer på et givet niveau der kan løbe og bevares sideløbende med andre niveauer af selvudvikling.

Pointen er at de erfaringer som barnet har med sig her repræsenteret som arbejdsmodeller kan forandre sig og blive en aktiv del af barnets historie, vel og mærke den historie der rækker ud i fremtiden som fundament for oplevelsen og etableringen af signifikante relationer.

Opsamling og konklusion.

Det der har naget mig og er en af grundene til at jeg har valgt netop mit emne er, at parameteren for et godt anbringelsesforhold, som jeg ser det kun ligger hos forældrene. det er op til plejefamilien at sørge for nogle rammer der handler om at optimere barnets udviklingspotentiale. Barnet bliver slet hverken helt eller halvt indraget i denne sin egen udviklingsproces.

Derfor har jeg spurgt hvordan anbragte børn etablerer signifikante relationer i forbindelse med en anbringelses praksis. jeg har villet understrege betydningen af, at have barnet i centrum i forbindelse med en undersøgelse, der handler om at gøre forholdene bedre for det anbragte barn. Og påpeget at det at se på relationerne i et anbringelses forholdet og de processer der er på spil i relationsdannelsen er centralt i forbindelse med en forbedring af anbringelsespraksissen.

Undervejs i forløbet bliver problemformuleringen udvidet til at være hvordan børn etablerer og oplever relationer, jeg tror det er fordi jeg ønsker at lægge vægt på den twist, at relationer etableres i samspil, men opleves individuelt.

Jeg har villet undersøge hvordan de signifikante relationer bliver etableret i samspillet men også øge forståelsen af hvordan de bliver oplevet af barnet selv.

Den måde jeg har valgt at gå til opgaven på, har været at opdele undersøgelsen i to dele. I opgavens første og andet kapitel har jeg taget udgangspunkt i en diskussion af det udviklingsperspektiv som jeg mener er arbejdsgrundlaget for plejefamilien og som jeg mener ikke er nuanceret nok. Problemet er at det ikke kan rumme de komplekse problemstillinger der ligger i anbringelses forholdene, herunder ikke sige noget relevant om det anbragte barns relationsdannelse.

Dernæst har jeg villet argumentere for en udvidelse af tilknytningsbegrebet, hen imod at indeholde andre dimensioner end tryghed, og i den forbindelse villet undersøge betydningen af den dyadiske relation, og har løftet barnet ud af den.

I anden del af specialet har jeg villet koncentrere mig om plejefamiliens potentiale og har set på hvordan dette potentiale kan gøre godt inden for en anbringelsespraksis der tager udgangspunkt i et kontekstuel udviklingsperspektiv.

Det jeg har fundet ud af er, at det er nødvendigt at anskue problematikken omkring relationsdannelse inden for et kontekstuel udviklingsperspektiv; dette er fordi det

kontekstuelle udviklingsperspektiv anerkender barnet som kompetent og anerkender betydningen af de forskellige kontekster som barnet er en del af.

Det er ligeledes nødvendigt at se udvikling hos et anbragt barn som en foranderlig proces hvor barnet selv påvirker og bliver påvirket af sine omgivelser, og vi er nødt til at forholde os til det foranderlige og bevægelige i udvikling, - og ikke kun se forandring som forandring rettet mod noget, - men se forandring som et potentiale de skaber større mulighed for udvikling.

Kun ad den vej skaber vi den bedste forståelsesramme for det anbragte barns relationsdannelse. Udviklings opgaverne, forbundethed og selvstændighed skal også anskues på denne måde. Der er tale om livstemaer og ikke endemål, der er afhængige af hinanden. kompleksiteten inden for feltet fordrer, at vi kan kigge på alle komponenter i deres bevægelighed. og foranderlighed, og kun ved at gøre dette kan vi sige noget reelt om relationsdannelse.

Derfor bliver det også nødvendigt at diskutere om at vi skal udvide vores tilknytningsbegreb til også at rumme andre aspekter end følelsesmæssige relationer, og sætte os ud over det dyadiske forhold.

Tilknytning, som Bowlby ser den, er ikke dækkende for det komplekse system som relationsdannelse består af eller foregår i. Tilknytningsbegrebet skal udvides, og rummer andre indholdsmæssige kvaliteter end tidligere antaget, - og etableringen af betydningsfulde relationer skal undersøges i andre forhold en det dyadiske forhold.

Det er blandt andet det Dunn og Rutter er inde på, når de udvider så at sige den ramme som tilknytningsbegrebet skal forstås inden for. Rutter med sit "livslange udviklingsperspektiv" der taler om tilknytning som livstema, - og Dunn der udvider aspekterne i en tilknytningsrelation, når hun anerkender betydningen af de sproglige relationer, det forhold at de relationer der omgiver det anbragte barn samt hvordan de indbyrdes har det med hinanden, også har betydning for et barns relationsdannelse. Tilknytning bliver anerkendt som betydningsfuld relation der bliver etableret i mange kontekster. Hermed er der åbnet for muligheden at indrage tilknytningsbegrebet i en udvidet form i anbringelsesproblematikken samt undersøge denne i forhold til barnets mange forskellige kontekster.

Jeg har også fundet ud af at betydningen af de individuelle forskelle hos os mennesker og betydningen af disse forskelle i forhold til en plejeanbringelse skal være meget mere centrale.

Thomas og Chess påpeger at hvert individ har personlige egenskaber der ifølge Thomas og Chess skal forstås som personlige bidrag i relationsdannelsen. Hvordan relation dannelsen kommer til at være bliver afgjort af hvor godt et barns temperament spiller sammen med de krav og forventninger der er i det miljø som barnet er i. Hvis der er god adaptation er der opnået hvad de kalder godness of fit. Som skal forstås som et optimalt grundlag for udvikling.

Det behøver altså ikke være at være fordi plejefamilien er en dårlig familie, men mere et spørgsmål om enten at barnets personlige egenskaber ikke passer sammen med de krav og forventninger fra det omkringliggende miljø. eller de personlige egenskaber der er i familien.

God social udvikling indeholder mange relationen der variere i dybde og betydning. det er en forståelse som denne der skal bruges i anbringelsespraksissen hvis vi vil vide noget om hvordan det anbragte barn etablerer og oplever betydningsfulde relationer.

Pointen er at plejeforholdet på den måde får flere strenge at spille på i forhold til deres relationsforbindelser med det anbragte barn og til udviklingstænkning generelt.

I forhold til specialets anden del der relaterer sig til plejefamiliens potentiale som familie, inden for det kontekstuelle udviklingsperspektive har jeg først fundet ud af at betydningen af at være adskilt for et plejeanbragt barn hænger sammen med hvordan adskillelsen er foregået.

Hvordan de implicerede parter agerer i forbindelse med en anbringelse er af betydning og har sammenhæng med hvordan signifikante relationer kan etableres.

Barnet kan faktisk i forbindelse med en adskillelse opleve en udviklingsfremmende adskillelse frem for en destruktiv adskillelse. Det handler om at barnet skal opleve at der er en kontinuitet i forbindelse med adskillelsen, ikke mindst er det vigtigt hvordan forholdet imellem den biologiske familie og plejefamilien er i forbindelse med adskillelsen.

I forbindelse med en adskillelse løses nogle akutte problemer eller rettere sagt barnet kommer væk fra nogle problemer men det skaber i samme nu nye problemer. Så det at tro at bare ved at flytte barnet fra et miljø til et andet, indtræder der bedring i barnets udviklingspotentiale holder simpelthen ikke!

Den største udfordring er, for en plejefamilie at arbejde på at barnet føler kontinuitet i sit liv. Med hensyn til hvordan barnet skaber og oplever kontinuitet i sin hverdag har jeg fundet ud af at plejeforældrene kan bidrage i denne proces;

Plejeforældrene skal være forhandlingspartner i en kontinuerlig dialog, hvor barnet sammen med plejeforældrene forhandler og genforhandler mening. Virkeligheden genforhandles i en sprogligt bæret relation, en relation der handler om at skabe mening. I denne proces sikres kontinuitet for barnet.

Plejefamilien skal se sig selv om medskaber at dette meningsfyldte forum, hvori plejebarnet rummer og forhandler mening. I dette menings skabende rum, hvor der forhandles og genforhandles kan barnet forholde sig til sig selv og sin situation og eventuelt bearbejde traumatiske hændelser. Tidligere erfaringer og mønstre brydes ned og genopbygges igennem dialog.

Jeg har i den forbindelse også fundet ud af at det er vigtigt hvordan plejeforældrene forholder sig til historiens retning og indhold, og at plejeforældre i den forbindelse skal være bevidst om det asymmetriske forhold der er i relationen og bruge dette asymmetriske forhold konstruktivt.

Jeg mener altså vi skal tænke en plejefamilies formål hen i retning af at skabe et rum, hvor der for barnet er mulighed for at forhandle mening, og konstruere nye historier om sig selv. Målet er at skabe sammenhænge der kan styrke barnets oplevelse af selvfølelse og kontinuitet i livet.

Målet er at udvikle en anbringelsespraksis der hjælper barnet til at opretholde en øget sammenhæng, både i dets selvoplevelse og selvbillede; -en selvkonstruktion der bygger på meningsammenhæng etableret ved livsfortællinger og meningsforhandlinger imellem barnet og plejeforældrene, hvor fortid, nutid og fremtid integreres, - og at disse narrativer udvikles i og med barnets forskellige kontekster og med respekt for de individuelle forskelle.

Barnets tidligere erfaringer skal i den forbindelse indrages i processen og ikke glemmes, der skal ikke kun være fokus på de gode relationer, men det skal mere handle om at etablere en balance. En balance der handler om niveauet for konflikt i forhandlingerne. Dette mener jeg også er muligt inden for rammerne af det narrative aspekt..

Formålet med plejefamiliens arbejde er overordnet set flyttet fra opfyldelse af fastsatte udviklingsmål til en meningsgørende proces, hvor der hele tiden arbejdes på at mindske den indre modsætningsfyldte selvkonstruktion der ligger i barnet.

Perspektivering

I forbindelse med den viden jeg har fået af at lave denne undersøgelse kan betydningen af matching af pleje familier og barnet ikke fremhæves nok.

De mennesker der arbejder med anbringelsessager skal være sig børnenes individuelle behov og forskellighed bevidst, og arbejde ud fra disse udviklings potentialer hos barnet i stedet for nogle fastlagte udviklingsmål.

Når der i forbindelse med en anbringelse skal udredes hvorvidt en familie er egnet som plejefamilie, skal der fokuseres på hvor fleksibel og modtagelig familien er i forhold til forandringer, og på hvordan en familie er i stand til at klare den modsætningsfyldte virkelighed der i høj grad præger anbringelsesforholdene, og ikke mindst hvordan familierne matcher i forhold til et aktuelt barn.

Måske skal der i forbindelse med udvælgelsen undersøges på hvilket grundlag er de i stand til at møde barnet, for at etablere et rum hvor der kan forhandles mening.

Hvordan sikres at de historier der etableres i familien kan få den betydning og retning de skal have og rumme en mening, der er på barnets præmisser og ikke bliver en historie med den mening som plejeforældre vil have?

Dette handler i høj grad om hvor gode de er til at håndtere ubehagelige og konfliktfyldte situationer, - og også om hvor velkonsolideret et par de er. I virkeligheden handler det i høj grad om, at en familie kan være i dette konstante spændingsfelt, mere end det handler om opfyldelse af udviklingsmål. Der skulle i fremtiden laves undersøgelser eller kvalitetsikring af at dette bliver gjort.

Netop dette gør at diskussionen om hvorvidt plejefamilien skal ses som en professionel plejefamilie, der er mere behandlingsorienteret, høj aktuel, fordi det måske handler om, at der skal være flere forskellige typer af plejefamilier, der kan noget forskelligt, og så er grænsen til det institutionelle ikke langt væk, hvordan vi skal forholde os til denne problematik er endnu langt fra løst.

Undersøgelsen har også sat spørgsmålstegn ved hvem det er, der er med til at der bliver etableret signifikante relationer, - og selvom jeg har været inde på at tale om det meningsgørende rum i forældre dyaden, så betyder dette ikke at et sådant rum, ikke kan

etableres sammen med "betydningsfulde andre"; herunder andre familiemedlemmer. Dette ville bestemt være en ny undersøgelse værd, en undersøgelse der rækker sig ind i barnets flerdimensionale relationsforbindelser, - og som for øvrigt hænger sammen med grundlaget i den ændrede service lov omkring anbragte børn, der fremhæver betydningen af at løse problemerne i det nære miljø.

Min undersøgelse har også lagt op til en diskussion af kvaliteten af hvad der er en god relation, måske hvad der er god udvikling, og hvis jeg kan flytte nogle fordomme omkring hvad der er kvalitet og hvad der ikke er, og at det ikke altid kun er godt at tale om god udvikling så er jeg glad.

Thi hos de børn vi her taler om, er der ikke tale om et optimalt udviklingsforløb, men der bliver mere tale om en bæredygtig udvikling der handler om, at børnene selv føler at der er mening og sammenhæng i deres eget liv.

Literaturliste

John Bowlby "En sikker base" Tilknytningens kliniske anvendelse, det lille forlag 1994.

John Bowlby "At knytte og bryde nære bånd" det lille forlag 1991

Rutter og Rutter, "den livslange udvikling", kbh.Hans Reitzel 2000

Daniel N Stern "spædbarnets interpersonelle verden" Kbh. Hans Reitzels Forlag 2000.

Judy Gammelgaard, "mellem mennesker, træk af indfølelsens psykologi" København Gad. 2000

Karin Kildedal "Når et barn skal anbringes" Dafolo 1998

Gunilla Linden, "kan børn skifte forældre" –en bog om familiepleje, Nyt Nordisk forlag 1983

Leif Havneskjold og Pia Rishold Mothander udviklingspsykologi, psykodynamisk teori I et nyt perspektiv, Kbh: Hans Reitzel, 1997

Ivy Schousboe og Pernille Thorborg, "I nærheden" en antologi om børneperspektivet, Hans Reitzel, 2000

Dion Sommer "Barndomspsykologi", udvikling I en forandret verden, 1996

Inger Bernth "Freud og udviklingspsykologen" Psyke og Logos 1998 45-71 ISSN 0107-1211

Hartup, W. W "Social relationships and their developmental significance" Amerikan Psychologist 1989, 44, 303-312

Brønserud Sissel. Dessau Marie-Louise "At navigerer i en kompleks virkelighed" københavn Dafolo forlag 2001

Pernille Hviid "Leg og udvikling", psykologiske grundtemaer Ole Løw/ Erik Svejgaard 2002.

Bache-Hansen" Barnevern på barns premisser" 1997 oslo.

Judy Dunn "små børns nære relationer"Hans Reitzels forlag A/S København 1998

Inger Thormann, Charlotte guldberg. "Den nænsomme anbringelse" hvordan børn kan ændres til at ændre opholdssted.
Hans Reitzels Forlag A/S 1998

Inger Thormann, Charlotte Guldberg " hånden på hjertet" Hans Reitzels forlag A/S 1995

Schaffer, H. R." beslutninger om børn", psykologiske spørgsmål og svar
1. udgave 1993 Kbh hans Reitzel forlag

Schaffer H. R sociale udvikling 1999 Hans Reitzels forlag

Jesper Juhl "Dit kompetente barn 1995" København Schønberg.

"Himmelbjerggården"

Udvikling af pædagogiske organisation 1997-2001

Beskrivelse af et udviklingsprojekt udgivet i 2002

Berit Bae artikel "Om anerkendende relationer " i psykologisk set nr.
14/94

Specialer/ artikler

titel :Fra instittusjon til foster hjem

Kritiske hensyn i de ulike fasene av overføringsprosessen.

WWW.sv.uit.no/student/mjenssen/fosterhjem .htm

“

titel “Relationer mellem børn og voksne i Børnehaven” Speciale af
Emauel Johannessen, Hanne Simonsen, Lise Ramløse- 2000. Frøbel seminariet.

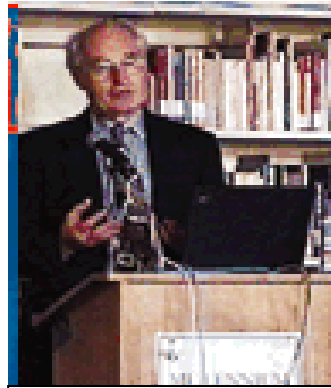
Alexander Thomas and Stella Chess study of temperament and its rol in a Childs
development by Sara Soll, Brooklyn Friends School 2003

WWW. Brooklynfriends.org/atbfs/0203/temperament.html

Pictogrammer

John Bowlby

Michael Rutter

Uta Frith

Dion Sommer

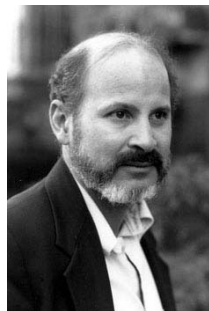
Jaan Valsiner

Inger Thormann

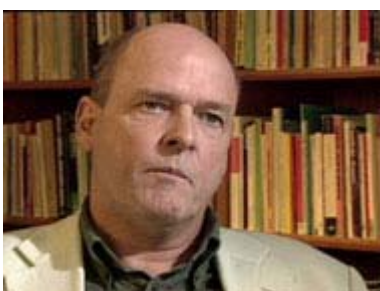
Pernille Hviid

Richard A. Shweder

Franceska Happé

Bo Ertmann